

علماء تارئخي

ایسکی مصنفلر، صوغفی تاتار علماسی هممه قرانداغی مسجدلر
حضورنداغی محله اماملری. اوشانداق حریتدن صوگ چقغان مسلمان
جریدهلری.

مرتبی : ش . ح .

مطبعه کریمیه قران .
۱۳۵۰هجی سنه .

Казань
Типография Т-го Дм. Бр. 'КАРИМОВЫ',
1907

«مَشْهُورُ الْعَالَمِينَ بَعْضُ رِيسَاتِكَ تَارِيخِي»

الله تعالی: هر قایومزنی یوقدان بار ایتکان ریمز، «محمد» (عمم) بزنگ پیغمبرمز.

قرآن شریف - الله تعالی ننگ بزگه تیوشلی روشه کون کورولرمزنی نی نرسه فائلی، نی نرسه ضررلی ایکاننی بیان ایتکان کتابیدر، اول قرآنده دنیا یاراتولودان، قیامتکه قدر بولاچاق اشلر، کیراک یار اقلار، همه سید بیان ایتولگانلکدن جته سی قالن بولساده کوب نرسه قصقه روشه بیان ایتولگاندر.

حدیث: قرآنده بیان ایتولمگان، یایسه آنده بیک قصقاغنه سویلانگان، شیلرنی، آکلاو اوکایسز بولغانلقدان بزگه رسوله ننگ بیان ایتکان سوزلری «حدیث» قالدرلمشدر، اسلام: مین مسلمان دیگان کهمسه، دنیا هم آخرت اشنده باری قرآن هم حدیث شریفلر ایله گنه اش قلمق تیوشلیدر؛

مجتهد: رسوله ننگ وفاتندن سوک، شریعت حکملرن، هر کم توغریدان توغری، قرآن حدیثدن آکلاوی ممکن بولماغاچ، بعض عالمر نادان خلقغه دین ننگ کیره کلی مسأله لرن قرآن حدیثدن چغارب، کتابلریازغانلار، شوندی عالمرنی «مجتهد» دیوله در، قرآن حدیثدن، توروشوب حکم چغاروچی دیمک بولادر، شول روشه تورلی عالم قرآندن تورلیچه آکلاب هر کم اوزی آکلاغان روشه کتابلر چغارغان. باشه بو اشلر ایله بیکرهک شغللنویچیلر اوشبو کهمه لر ایدی:

ابوحنیفه، امام شافعی، مالک بن انس، احمد بن حنبل، حسن بن زیاد کبیلر، هجرتدن یوزیل بولور بولماس آلا ریواش ایله بیک صرغانب، شغللندیلر.

بولارننگ آلداغی دورتسینه اوزلریننگ شاکردلری، ایاردیلر. قایوسیننگ شاکردلریه شول اشکه توتوندیلر.

بولار زماننداغی، همده بولاردان سوکغنی عالمرده، اوزلری

تلاگان (دورت عالم) دن برسینه ایارب، آنک مذهب قوتلی باشلادیلار.

براللهه اشانغان، برپیغمبرگه امت بولغان، برقرآن ایله عمل قلا تورغان خلق، شول قرآندان تورلیسی قورلی ره وشه آگلاولاری سببلی، تورلیسی، تورلی یول توتا باشلادیلر.

شولای ایتوب برتورلیسی ربم الله، دینم اسلام، پیغمبرم محمد (عم) عملک منهبم امام اعظم،

ایکنچسی: ربم الله، دینم اسلام، پیغمبرم محمد (عم) منهبم شافعی اوچنچسی: ربم الله، دینم اسلام، پیغمبرم محمد (عم) منهبم مالکی دورتنچسی: ربم الله، دینم اسلام، پیغمبرم محمد (عم) منهبم حنبلی. دیوب، تیک تورغانک بولنب کیندیلر.

— سوگره امام اعظم منهبمه (ابوالمنصور الماتریدی) شافعی منهبمه (ابوالحسن الاشعری)، کبی کیمسه لر بولونوب، عملک تور ایله نوگه گنه راضی بولم، ایمان اعتقاد مسئله لر نه ده، اختلافی چغاردیلار. ایکسید قرآن ایله عمل ایته لر، اما اعتقاد لری کوب بیرده برسینکی برسینه باشقه. ماتریدی ایله اشعری آراسنک اعتقادده گی قرق مسأله ده اختلاف بار. قرآندان چقغان اعتقاد شولای تورلی بولامی؟ ایندی مسلمانلارغه تاغن برسوز آرتدی: عملک منهبم فلان، اعتقادده منهبم ماتریدی یا اشعری دیارگه تیوش بولدی.

شوندی عالم لرنی مجتهد دیلر. آلاردان اوچپوزیل قدری وقت اوتکاج «دنیاغه مجتهد کیلمی ایمش. العیاذ بالله! مجتهد، قیامتک قدر بولوب کیلورگه تیوش. چونکه قرآن- نك حکمتلری، حدیثلرنك فلسفه لری دنیا بتوگه قدر، وقت اوتکان صابن دنیانی یاقتورتوب، نورلاندرب تورمق کیراک ایدی. قیامتک قدر عجائپ بتدی تورغان قرآن شریفنك حکمتلری هجرتن بشپوز یل اوتکاج-ده بتکان ایمش.

مفسرلر: قرآن شریف، بیک قصقا سوزلر ایله بیک کوب تیره
معنلرنی آڭلاتا تورغان بولقدان، آنڭ— برسوزگه، برسوز
معنا (ترجمه) سون بلو ایله گنه پرده فائده لنب بولمیدر.

— شول سببن قرآن— نڭ قصقا اورنلارنداشی، حکملرنی،
قصه لرنی، وعظملرنی، حدیث هم تاریخ بویونجه اوزون ایتدرب بیان ایتوگه
محتاج بولونادر، منه شونی «تفسیر» دیلر شول اشنی اشلاوچینی «مفسر» دیلر
— امت تورلی منه بیکه بولنگاچ قرآن تفسیرلرمزده، حدیث
شریف شرحلریک برسی برسینه مخالف بولغان.

قرآن شریفدن آچق آڭلاغان، حکملرنیده، مفسرلر اوزلرینڭ ایارگان
منهبلرینه اوکایسز بولورلق بولقدان، تورلیچه بوررغه توتونغانلار.
قرآنک بر نرسه نڭ یاراماوی آچق بلنب تورساده، آنی مفسرلر،
منهبلرن واتماس ایچون، منهبلرینه موافق اینارگه تورشقانلار.

شولای ایتب «قاش تزه تر ایچون، کوزلرنی چغارغانلار.»
شوگا کوره ده بوزنڭ تفسیرلرمزده کوبایگان. قرآن حدیثکه
قاراب یاصالا تورغان یول، کیرسنجه «یاصالغان، یوللارغه قاراب،
قرآننی بورغانلار!» منه بزنی شولای ایتب، یولسز قالدرغانلار.
بزرگه ایتورگه تیوشلی سوزلر اوشبو سوزلرگنه: «ربم الله، دینم اسلام،
پیغمبرم محمد (عم)، اعتقادده عمله ده منهیم قرآن ایله حدیث»
— اوشبو سوزلردن باشقه سوزلرنی ایتو، هم شولاردان باشقه ایله— اش
قلو مسلمان کسه لر ایچون برده کیرا کمیدر.

— رسولمز محمد صلی الله علیه وسلم ایتکان :

« تَرَكْتُ فِيكُمْ شَيْئَيْنِ مَا إِذَا تَمَسَّكْتُم بِهِمَا لَنْ تَضَلُّوا أَبَدًا: كِتَابُ اللَّهِ وَسُنَّتِي »

معناسی: مین سزگه ایکی نرسه قالدرم، اول ایکیگه یابوشوب اش
قلساڭز هیچ وقتده ساتاشمازسز، همیشه اشکز آلک بولور اول ایکینڭ

بر اوسى: الله نك كتابى (قرآن) در ايكن چيسى: مينم سنتم (حديث لى) در
— ايندى قرآن حديثلر نى اوزى آڭلاماغان كمسه لى ايچون،
عالملىر تلىن تيوشلى حكملىرى نى اويره تسنلىر.

يا — قرآن حديثلر بويىنچه بتن اسلام خلقى ايچون، بر آلوع
كتاب يا صالوب، هر بر مسلمان شونك ايله عمل ايتسون اما امام اعظم منهبى
فلان منهبى ديويچىلك آندى اختلافلر برسيد كيرا كدى، موندى كتابنى
توزگانده منهب باشلرينك قرآن حديثلرگه موافق سوزلريگنه كرتلور...

(دور تىچى فصل)

(عالملىر نك تاريخلىرى)

قراءت اماملارى. قرآن شريفنى نيره وشده اوقو، تيوش قاي اورونك
قصاء قايوسنك اوزون، قابو حرفى قالن، قايسى نچكه اوقولورغه تيوشلى،
شولارنى بلدره تورغان علمنى «علم القراءت» علم تجويد القرآن ديلىر.
قراءت قرآن يولنك اجتهاد ايتكان عالملىردن مشهور بيىدى كمسه باردر:
آلارنى «قرأ سبعه» ديلىر.

توب قارىلاردىر. اما بولار نك قراءتلىرى، روايت ايتوچىلىرى نى «راوى»
ديلىر.

(اولگى قارى)

عاصملىر. ابوبكر عاصم بن ابى النجود الاسدى. كوفه لكدر.
هجرتىن: يوز يىگرى سىگىز (۱۲۸) نچى يىله كوفه ده وفات بولغان.
مروان بن محمد خليفه زماننك. كوفه ده بولغان اوچ قارى نك برسيدىر. راويلرى
ايكى كمسه در بره وسى: ابوبكر شعبه بن عياش الاسدى كوفه لكدر ايكن چيسى:
ابوعمر حفص بن سليمان الاسدى الكوفى در يوز سكسان نچى يىل توقسان باشنك
خراسانده وفات بولغان «هارون الرشيد» زه اننده بىز نك امام اعظم منهبى نك
قارىسى اوشبو عاصملىر.

(ايكنچى قارى)

حمزه بن حبيب الزيات در.

(اوچنچى قارى)

امام كسائى در.

بو اوچسى كوفه ده گى قاريلارد در.

(دورتنچى قارى)

عبدالله بن كثير در. ابن كثير ديوب برتله در. بوذات مکه اهلينگ قراءت اماميدر.

(بشنچى قارى)

نافع بن عبد الرحمن در.

مدينه اهلينگ قراءت اماميدر.

(آلتونچى قارى)

ابوعمر ريان بن العلام در.

بصره اهلينگ قراءت اماميدر.

(ييدنچى قارى)

عبدالله بن عامر در. ابن عامر ديوب برتله شام اهلينگ اماميدر.

(فقه علماسى = فقهاء)

۱) امام اعظم ابوحنيفه «نعمان بن ثابت بن نعمان» بن المرزبان (اليتيمى الكوفى) در. كوفه ده توغان هجرتدن سكساننچى (۸۰) يل دنياغه كيلوب يتيمش ياشى تولغاچ، هجرتدن يوز ايللنچى (۱۵۰) يلنك رجبند بغيراد شهرند (منصور خليفه زمانند) وفات بولغان. حماد بن ابى سليمان ديگان كه سه دن فقه او قوغان. قراءتنى عاصم قارى ابن ابى النجوددن آلغان.

(امام زفر)

ابوالهذيل «زفر بن هذيل بن قيس بن مسلم» الغنبرى البصرى (بصره شهرلك

شهرلك) امام ابوحنيفه مذهبىنىڭ اوزىنىڭ زمانداش عالمىدر .
ھجرتىدىن يوز ايلىلى سگىز نچى (۱۵۸) يىل بصرە شھرىدە منصور خليفە زمانىدىكى
وفات بولغان .

(امام مالك) مذهب باشى صائلا

ابو عبد الله «مالك بن انس بن مالك بن ابى عامر» الحميرى الاصبهى
(مدينە لك) ھجرتىدىن يوز يىتمەش توقىز (۱۷۹) نچى يىلدە ھارون الرشيد
زمانىدە (مدينە دە) سىكسان دورت ياشىدە وفات بولغان .

(امام ابو يوسف)

ابو يوسف «يعقوب بن ابراهيم بن حبيب» الانصارى در . كوفە دە توغان . . .
ھارون الرشيد زمانىدە قاضى بولوبىك تورغان .
امام اعظم مەھبەتدە .

وفاتى ھجرتىدىن يوز سىكسان ايكنچى يىل (بغداد) شھرىدە .

(امام محمد بن الحسن)

ابو عبد الله «محمد بن الحسن بن فرقد» الشيبانى الواسطى (امام اعظم مەھبەتدە)
وفاتى : يوز سىكسان سىگىز نچى (۱۸۸) يىلدە (رى) شھرىدە ھارون الرشيد
زمانىدە .

«امام شافعى»

ابو عبد الله «محمد بن ادريس بن عبيداس بن عثمان» القرشى الشافعى
(مكە لك ايدى .)

وفاتى :

ھجرتىدىن ايكي يوز دورت نچى (۲۰۴) يىل ، مىصر دە مأمون خليفە زمانىدە .

(امام احمد الحنبلى)

ابو عبد الله «احمد بن محمد بن حنبل بن هلال» الشيبانى المروزى در .
وفاتى :

ھجرتىدىن ايكي يوز قىرغىز (۲۴۱) نچى يىلدە ، بغداد دە ، «متوكل» خليفە زمانىدە .

(محمد البخاری)

ابو عبد الله « محمد بن اسماعیل بن ابراهیم » الجعفی البخاری در .
وفاتی :

هجرتنن ایکیز ایللی آلتنچی (۲۵۶) ده ، (سمرقند دن اون بش -
اون آلتی چاقرم مقدری بولغان) « خرتنک » ده معتمد علی الله خلیفه ،
زمانده .

صحیح البخاری دیگان حدیث کتابی شول کسه نکیدر .

(امام مسلم)

ابوالحسین « مسلم بن الحجاج بن مسلم » القشیری النیسابوری در .
حدیثنن « صحیح مسلم » آنقی .
وفاتی :

هجرتنن ایکیز آلتنش بر (۲۶۱) نچی یلک « معتمد » خلیفه ، زمانده
« نیسابور » شهرنده در .

(جنید البغدادی)

ابوالقاسم « جنید بن محمد بن جنید » البغدادی در . برنچی معرفلی
کشی بولغان .
وفاتی :

هجرتنن ، ایکیز توقسان سیگز (۲۹۸) نچی یلک « معتمد بالله » خلیفه
زمانده ، بغدادده وفات .

(ابو جعفر الطحاوی)

ابو جعفر (احمد بن محمد) بن سلمة الازدی المصری الطحاوی
(طحا) قریه سننن . حنفی منهبلکدر .

وفاتی

وفاتی :

ہجرت میں اوچیوز یگرمی بر (۳۲۱) زچی یلکہ ، مصر دہ «قاہر باللہ»
خلیفہ زمانندہ .

اعتقاد دن (عقائد الطحاوی) دیگان رسالہ س بار .

(ابو بکر الواسطی)

فقہ علماسندن : ابوبکر (محمد بن موسی) الواسطی در . برنچی

شیخ ایسی .

وفاتی :

ہجرت میں اوچیوز یگرمی (۳۲۰) یل او تکاج (مرو) قریہ سندہ قاہر باللہ
زمانندہ در .

(أَبُو الْحَسَنِ الْأَشْعَرِي)

ابو الحسن (علی بن اسماعیل بن اسحاق) الاشعری (بصرہ اقہ)

وفاتی : ہجرت میں اوچیوز یگرمی توقز (*) (۳۲۹) زچی یلکہ (بغداد) دہ

«منقہ اللہ» زمانندہ در .

(أَبُو الْمَنْصُورِ الْمَاتَرِيْدِي)

ابو المنصور « محمد بن محمد بن محمود السمرقندی الماتریدی » امام ابو

خلیفہ مہینندن . . . اعتقاد اماملارندن .

وفاتی : ہجرت میں اوچیوز او توز او چنچی (۳۳۳) دہ ، سمرقندہ ،

«منقہ خلیفہ زمانندہ .

(ابو نصر الفارابی)

ابو نصر « محمد بن محمد بن طرخان » الفارابی در . برنچی در جہدہ گی حکیم

ایسی .

(۰) بعض اور نلاردہ اشرفینک وفاتی اوچیوز یگرمی ایکچی یلکہ دیگان .

وفاتی: هجرتدن اوچیوز اوتوز توقوز (۳۳۹) نچی یلده، شامده
«مطیع بالله» خلیفه زماننده در.

(امام کرخی)

فقه علماسندن . ابوالحسن « عبیدالله بن الحسین بن دلال » البغدادی
« کرخی » دیو یورتله در . حنفی مذهبندن .

وفاتی: هجرتدن اوچیوز قرغچی (۳۴۰ نچی) یلده، بغدادده،
« مطیع بالله » خلیفه زماننده در .

(ابو بکر الرازی جصاص)

ابو بکر « احمد بن علی » الرازی در . حنفی مذهبندن . جصاص دیو
یورتله در . عراقده حنفیلرنک برونچی کشی بولغان . « الاحکام » هم
« شرح مختصر السکرخی » کبی کتابلاری بار .

وفاتی: هجرتدن اوچیوز یتمش (۳۷۰) ده، « طائع بالله » خلیفه
زماننده « بغداد » ده در .

(فقیه ابواللیث السمرقندی)

ابواللیث « نصر بن محمد بن احمد » السمرقندی .

حنفی مذهبندن . تنبیه الغافلین، بستان العارفین اسملی کتابلری
قوللارده یرتله در . هوندان باشقه کتابلریده بار . وفاتی: هجرتدن
اوچیوز یتمش اوچ (۳۷۳) ده، بلخ شهرنک « طائع بالله » زماننده دیگانلر .

(ابو بکر البخاری الکلابادی)

ابو بکر « محمد بن ابی اسحاق - ابراهیم بن یعقوب » البخاری الکلابادی
حنفی مذهبندن . مشایخنن ایدی . « تعرف » اسملی هم باشقه
کتابلریده بار .

وفاتی: هجرتدن اوچیوز سکسان دورت (۳۸۴) ده، بخاراده،
« قادر بالله » خلیفه زماننده .

(أَبُو الْحُسَيْنِ الْقُدُورِيِّ)

ابوالحسین « احمد بن محمد بن احمد » البغدادی . حنفی مذهبندن .
قدوری دیوب شهرتلنگان .

وفاتی : هجرتدن دورتیوز بیگرمی سیگنز (۴۲۸) ده ، بغدادده ،
« قائم بامر الله » خلیفه زمانده . مختصر القدوری دیگان فقه کتابی آنقی .

« ابو علی ابن سینا »

ابو علی « حسین بن عبدالله بن حسین البلخی » در .

حنفی مذهبندن . ابن سینا دیوب مشهور . وفاتی : هجرتدن
دورتیوز بیگرمی سیگنز (۴۲۸) ده ، « همدان » ده ، « قائم بامر الله » خلیفه
زمانده در . حکمت ایاسی ، فیلاسوفی ، کمسه در .

(ابوزید الدبوسی)

ابو زید « عبدالله بن عیسی بن عمر » الدبوسی در . حنفی مذهبندن
بولغان قاضیدر .

وفاتی : هجرتدن دورتیوز اوتوز ایکسی (۴۳۲) ده بخاراده ، « قائم
بامر الله » زمانده . . . فقه علماسندن .

(شمس الأئمة الحلوانی)

شمس الأئمة - ابو محمد « عبد العزیز بن احمد بن نصر » البخاری
حنفی مذهبندن . حلوانی دیو مشهوردر .

وفاتی : هجرتدن دورتیوز قرق سیگنز (۴۴۸) ده « کش » دیگان
بیرده « قائم بامر الله » زمانده بخاراغه کینورلدی . استادی : ابو علی
حسن بن خضر النسفی در .

حلوانی کوب کمسه او قودی :

شمس الأئمة السرخسی ، فخر الاسلام البزدوی ، شیخ الاسلام خواهر
زاده لر مونگ شا کرد لر نندر .

(علی البزدوی)

فقهادنبر. فخر الاسلام ابو الحسن «علی بن محمد بن الحسین» البزدوی
حنفی مذهبندن .

وفاتی : هجرتندن دورتیوز سکسان ایکی (۴۸۲) ده ، سمرقنده ،
«مقتدی بالله» زماننده .

استادی : شمس الائمة الحلوانی در .

بزدوینگ شاکردلرتندن : ابو حفص عمر بن محمد النسفی ده باردر .
اصولکن «اصول الفقه» ده کتابیک بار .

(شمس الائمة السرخسی)

شمس الائمة ابو بکر «محمد بن احمد بن ابی سهل» السرخسی در .
حنفی مذهبندن .

وفاتی : هجرتندن دورتیوز سکسان اوچ (۴۸۳) ده ، «بلخ» ده ،
«مقتدی بالله» خلیفه زماننده .

شاکردلرتندن : برهان الدین (الکبیر) عبدالعزیز بن عمر بن مازہ

(امام غزالی)

حجة الاسلام ابو حامد «محمد بن محمد بن محمد» الطوسی ، الغزالی در .
شافعی مذهبندن .

وفاتی : هجرتندن بشیوز بش (۵۰۵) ده ، «طوس» ده «مستظهر بالله» زماننده .

بیگ کوب کتابلری بار ، هر بر کتابیک فائلی ، بوزمان اچنده
یاری تورغانلار . احياناً علوم الدین اسملی آرامزده مشهور کتابی باردر .

(صدر الشهد = عمر بن عبدالعزیز)

فقه علماسندن . حسام الدین ابو محمد «عمر بن عبدالعزیز بن عمر
بن عبدالله» المروزی در . . . حنفی مذهبندن .

الصدر الشهد دیوب مشهوردر .

هجرتن بشیوز اوتوز آلتی (۵۳۶) ده، غز واقعہ لرنک شہید
اینولگاندر. «مقتفی لامرالله» زمانندہ. استاذ لری: آتاسی
برهان الدین الکبیر ایله ظہیر الدین المرغینانی در.

(عمر النسفی)

نجم الدین ابو حفص «عمر بن محمد بن احمد» النسفی . . . حنفی
مذہبندن .

فقہہ «منظومہ» اعتقادہ «عقائد» کتابی ہم بولارغہ
باشقہ لارده بار .

وفاتی: هجرتن بشیوز اوتوز بیسی (۵۳۷) ده، سمرقندہ،
«مقتفی» خلیفہ زمانندہ .

(محمود الزمخشري)

جارالله ابوالقاسم «محمود بن عمر بن محمد» الزمخشري در .

تفسیردن «کشاف التنزیل» اسملی کتابی بار. نمودن: «انموزج»
مثنی بار. بولارغہ باشقہ کتابلریده کوبدر .

وفاتی: هجرتن بشیوز اوتوز بیسی (۵۳۷) ده، خوارزم - جر
چانیہ سندن، «مقتفی» زمانہ سندن .

(فخرالدین البلخي)

فخرالدین ابو عبدالله «محمد بن عثمان بن عمر» البلخي در .

حنفی مذہبندن . آرامزده بولغان «عین العلم» کتابی آنقی دیمشکر .
باشقہ کتابلریده بار .

وفاتی: هجرتن بشیوز یتمش بیسی (۵۷۷) ده، «ناصر لدین الله»
خلیفہ زمانندہ .

(احمد الصابوني)

نورالدین ابو محمد «احمد بن محمود بن ابی بکر» البخاری الصابوني

حنفی مذہبندن . اصولدن (بدایہ) اسملی کتابی بار. اوشاندق «مغنی»

و باشقه کتابلرییه باردیر . استادی : شمس الاذمة السکردری .
وفاتی : بشیوز سکسان (۵۸۰) ده ، بخاراده ، «ناصر لدین الله» خلیقه
زماننده . . .

(امام بقالی)

ابوالفضائل «محمد بن ابی القاسم» الخوارزمی . حنفی مذهبندن . بقالی
دیوب شهرتلنگان . استادی : محمد الزمخشری .
شاگردلرندن . ناصر بن ابی المکارم الموازی باردیر . باشقه لارده کوب .
وفاتی : بشیوز سیکسان آلتی (۵۸۶) ده ، خوارزمده «ناصر لدین الله»
زماننده .

(شهاب الدین السهروردی)

شیخ الاشراق - شهاب الدین - ابوالفتوح ، یحیی بن حبش بن امیرک الصدیق
السهروردی . شافعی مذهبند . اشراق همه هیاه کل النور کی کتابلرییه بار
وفاتی : هجرتندن بشیوز سکسان بییدی (۵۸۷) ده ، حلب شهرند
اوترلمش . «ناصر لدین الله» زماننده .

(قاضیخان - حسن بن المنصور)

فخرالدین - ابوالمحاسن ، «حسن بن المنصور بن محمود» الفرغانی
الاوزجندی در . قاضیخان دیوب شهرت تابقان . حنفی مذهبندن .
«فتوی» کتابی بار ، قاضیخان دیوب یرته مز . «جامع الصغیر» گه
شرحی بار . باشقه کتابلرییه باردیر .
وفاتی : بشیوز توقسان ایکی (۵۹۲) ده ، «ناصر لدین الله» زماننده

(ابو الحسن المرغینانی)

برهان الدین ابوالحسن «علی بن ابی بکر بن عبد الجلیل بن الجلیل»
الفرغانی المرغینانی . حنفی مذهبند . هدایه ایله تجنیس دن باشقه
کتابلرییه کوبدر .

وفاتی: هجرتدن بشیوز توقسان اوچ (۵۹۳) ده سمرقنده ناصر
خلیفه زماننده.

(فخرالدین الرازی)

فخرالدین - ابو عبد الله «محمد بن عمر بن الحسين» الصدیق الرازی
(شافعی مذهبندن) ابن الخطیب دیلر. علمانک متقدمین - متأخرین گه
بولنووینه سبب بوکمه در. متأخرین مذهبن اول باشلامش.
وفاتی: هجرتدن آلتیوزده آلتی (۶۰۶) ده هراتده، «ناصر» خلیفه
زماننده...

(ابو الحسن الآمدی)

سیف الدین - ابو الحسن «علی ابن ابی علی بن محمد» التغلبی الآمدی.
شافعی مذهبندن. اصول الفقه ده «احکام» دیگان کتابی بار.
وفاتی: هجرتدن آلتیوز او تزیبر (۶۳۱) ده، دمشق ده «مستنصر
بالله» زماننده.

(عمر السهروردی)

شهاب الدین ابو حفص «عمر بن محمد بن عبد الله» الصدیق السهروردی.
شافعی مذهبنک. اعلام الهدی و باشقه کتابلری بار.
وفاتی: آلتیوز او توز ایکی (۶۳۲) ده بغدادده، «مستنصر بالله»
زماننده... در.

(ابن العربی محی الدین)

محی الدین ابو عبد الله «محمد بن علی بن محمد» الطائی الحاتمی
الاندلسی در. ابن العربی دیو مشهوردر.
«فصوص» فتوحات مکیه و باشقه کتابلری بار.
وفاتی: آلتیوز او توز سیگز (۶۳۸) ده، دمشق ده، مستنصر زماننده در.

(ابن الحاجب جمال الدين)

جمال الدين ابو عمر و «عثمان بن عمرو بن ابى بكر» الكردى المصرى .
(ما لك مذهبن من) ابن الحاجب ديو مشهور . كافيہ ، مختصر ، منتهى
اسملى كتابلرندن باشقه كتابلريده كوبر .
وفاتى: هجرت من آلتىوز قرق آلتى (۶۴۶) ده ، ينمش آلتى
ياشندہ ، اسكندريه ده «معتصم بالله» زمانندہ در .

(ابو الحسن الرامتى)

حميد الدين ابو الحسن «على بن محمد بن على» البخارى ، الرامتنى
الضرير . . . حنفى در . هدايه گه شرحى بار .
وفاتى: هجرت من آلتىوز آلتىوش آلتى (۶۶۶) بخاراده «حاكم
بامر الله» زمانندہ در .

(ابو جعفر الطوسى)

نصير الدين ابو جعفر «محمد بن حسين بن محمد» الحسينى الطوسى
الامامى در . «تجريد» ديگان كتابى بار .
وفاتى: هجرت من آلتىوز زيش ايكى (۶۷۲) ده ، بغدادده «حاكم
بامر الله» خليفه زمانندہ .

(صدر الشريعه)

صدر الشريعه ابو عمر «عبيد الله بن محمود بن محمد» الانصارى
المحبوبى الكرماني (حنفى مذهب من) تاج الشريعه ايله برهان
الشريعه نك آتالارى .
وفاتى: هجرت من آلتىوز سيكسان (۶۸۰) ده «حاكم بامر الله» زمانندہ

(بيضاوى)

ناصر الدين ابو سعيد «عبد الله بن عمر بن محمد» الفارسى البيضاوى
الشافعى

الشافعی ... انوار التنزیل اسمندہ تفسیری بار . منهاج ہمده طوالم
دیگان کتابلری بار .

وفاتی : هجرتدن آلتیوز توقسان ایکی (۶۹۲) ده، تبریزده «حاکم»
خلیفه زماننده .

قاضی بیضاوی دیگان کومه شولدر .

(عمر الکاتبی)

نجم الدین ابوبکر «علی بن عمر» القزوینی در .
کاتبی دیوب شهرتلنگان .

«حکمة العین» «رساله شمسیه» هم باشقه رساله لریده بار .
وفاتی : هجرتدن آلتیوز توقسان اوچ (۶۹۳) ده، «حاکم بامر الله» زماننده

(تاج الشریعه)

تاج الشریعه ابو عبیدالله «عمر بن عبیدالله بن محمود» المحبوی
الکرمانی . حنفی مذهبندن . صدر الشریعه ناک آتاسیناک آتاسی
(باباسی) بولادر؛

هدایه شرحی «نهاية الكفاية» آنقیدر . آتی ترتیب ایئودن
آلتیوز یتمش اوچنچی (۶۷۳) نجی یلک بوشانغان . کرمان محروسه سنک ایدی .

(حافظ الدین ابو البرکات)

حافظ الدین ابو البرکات «عبدالله بن احمد بن محمود» النسفی در .
حنفی مذهبلیک . فقهون (کافی) عقائدن (عمدة العقیدة) تفسیردن (مدارک)
وباشقه کتابلری بار .

وفاتی : هجرتدن بییدی یوزده بر (۷۰۱) ده لَبَّحْ شهرنده، «حاکم
بامر الله» خلیفه زماننده .

(برهان الشریعه)

برهان الشریعه - ابو القاسم «محمود بن عبیدالله بن محمود» الکرمانی .
(حنفی مذهبندن)

فقہدہ « وقایہ » سی بار . صدر الشریعہ، ننگ آتاسینک آتاسی
(باباسی) در . تاج الشریعہ ننگ توغانیدر .

(قطب الدین شیرازی)

قطب الدین ابو عبد اللہ « محمد بن مسعود بن مصلح » شیرازی در .
حکمتہ العین حاشیہ سی ، اشراق شرمی ، « درۃ التاج » اسملی کتابلری
بار . وفاتی : ہجرتن بیسی یوز اونچی (۷۱۰) نجی دە تبریزدہ ،
« مستکفی باللہ » بن الحاکم ننگ زمانندہ .

(حسام الدین الصغنی)

حسام الدین ابو علی « حسین بن علی بن حجاج » الصغنی حنفی مہیندن .
ہدایہ شرمی « نہایہ » آنقیدر . استادی : حافظ الدین الکبیر . . .
کفایہ ایاسی جلال الدین بن کمال الدین الخوارزمی الکمرانی
شاکردلرندندر .

وفاتی : بیسیوزاون دورت (۷۱۴) دە، مرو الشاہجان دیگان بیپردہ،
« مستکفی بن الحاکم » زمانندہ .

(صدر الشریعہ)

صدر الشریعہ — ابو محمد « عبد اللہ بن مسعود بن تاج الشریعہ » الانصاری
المحبوبی الکرمانی الحنفی در . . .

تنقیح، توضیح، التعدیل، مختصر الوقایہ، شرح الوقایہ وبولارغہ باشقہ
کتابلری باردرد . وفاتی : ہجرتن بیسیوز قرق بیسی (۷۴۷) نجی
یلدہ بغداددہ، حاکم بن المستمسک زمانندہ .

(قاضی عضد الدین)

عضد الدین ابو عبد اللہ « عبد الرحمن بن احمد بن عبد الغفار » اللاہجی
(شافعی مہیندن .) « موافق » عقائد عضدیہ، رسالۃ وضعیہ وبولارغہ
باشقہ کتابلری باردرد .

وفاتی: هجرتدن بیدیوز ایلملی آلتی (۷۵۶) ده، مستکفی اوغلی «معتضد بالله»
خلیفه زماننده.

(قطب الدین الرازی)

قطب الدین ابو عبد الله «محمد بن محمد الرازی» التمتانی رحمه الله در.
محاکمات، رساله معموله تحریر القواعد المنطقیه شرح شمسیه، شرح المطالع
وبولارغه باشقه رساله لری باردر.

وفاتی: هجرتدن بیدیوز آلتمش آلتی (۷۶۶) تچی یلده، معتضد بالله اوغلی
«متوکل علی الله» زماننده در.

(محمد التبریزی) مشکات ایاسی)

ولی الدین ابو عبد الله، «محمد بن عبد الله» التبریزی الخطیب الشافعی در.
مشکاة المصابیح آنقی در. آتی ترتیب ایتودن بوشانغان، بیدیوز سکسان
پدنجی (۷۸۷) یلده. «متوکل» خلیفه زماننده.

(اکمل الدین الباہرتی)

اکمل الدین ابو عبد الله «محمد بن محمد بن محمود» الرومی الباہرتی
(حنفی مذهب) در. هدایه شرحی «عنایه» مشارق شرحی، تجرید
شرحی، پزدوی شرحی بولارغه باشقاده کنابلری باردر.
وفاتی: هجرتدن بیدیوز سکسان آلتی (۷۸۶) ده، مصدرده «متوکل» زماننده.

(علامه تفتازانی)

سعد الدین، ابو محمد (مسعود بن عمر التفتازانی) شافعی مذهب در. مقاصد هم
آنلک شرحی، عقائد نسفی شرحی، تهنیب، تلویح، تلخیص شرحی و باشقه
کنابلریده باردر.

وفاتی: هجرتدن بیدیوز توقسان ایکی (۷۹۲) یلده، سمرقنده وفات
بولساده، سرخس که آلوب کیتوب، آنده کومدیلمر. «متوکل» خلیفه
زماننده ایدی.

(سید شریف علی الجرجانی)

زین الدین ابوالحسن «علی بن محمد بن علی» العلوی الجرجانی السید الشریف حنفی منہب. فرایض شرحی، موافق شرحی، تجرید شرح لرینا ایسکی حاشیہ لری، حکمۃ العین حاشیہ لری، مفتاح شرحی و بولارغہ بانقہ رسالہ لری بارہ. وفاتی: ہجرتدن سیگنز یوزاون آلتی (۸۱۶) دە، شیرازدہ، متوکل اوغلی مستعین باللہ زمانندہ.

(محمد الدین الشیرازی)

قاموس ایاسی محمد الدین ابوطاہر «محمد بن یعقوب بن محمد» الشیرازی الفیروز آبادی (شافعی منہبندن). قاموس، صحیح بخاری شرحی و بولارغہ باشقہ کتاباری بارہ. وفاتی: ہجرتدن سیگنز یوزاون بیدی (۸۱۷) دە، متوکل اوغلی «معتضد باللہ» زمانندہ ایدی.

(کمال الدین الاسکندری) فتح القدیر ایاسی

کمال الدین ابو عبید اللہ «محمد بن عبدالواحد بن عبدالحمید» الاسکندری (حنفی منہبندن) اصول الفقہ دن «تحریر» اصول دینندن «مسایرہ» ہدایہ شرحی «فتح القدیر» و بولارغہ باشقہ کتابلری بارہ. وفاتی: ہجرتدن سیگنز یوز آلتمش بر (۸۶۱) دە مصردہ، متوکل اوغلی «مستنجد باللہ» زمانندہ.

(احمد الرومی - خیالی)

شہس الدین «احمد بن موسی» الرومی. حنفی منہب. خیالی دیومشوردر. عقائد نسفی شرحینہ حاشیہ سی، تجرید شرحینا حاشیہ لری، توضیح شرحی تلویح کہ حاشیہ لری، و بولارغہ باشقہ کتابلری بارہ. وفاتی: ہجرتدن سیگنز یوز یتمش (۸۷۰) دە، رودہ، «مستنجد» بن المتوکل زمانندہ.

«على القوشجي»

علاء الدين ابو الحسن «على بن محمد» السمرقندى. قوشجى ديومشهور در .
هنفى المنهوب تجريد كه يالغا شرح ايتوچى اولدر .
وفاتى : هجرتىن سيگزيوز يتمش توقز (۸۷۹) ۵۵، «مستنجد بالله»
زمانند .

(ملا عبد الرحمن الجامى)

نورالدين ابو يونس «عبد الرحمن بن احمد» الجامى در . كافيہ
شرحى «فوائد ضيائيه» شرح ملا ديگانمز ، ابن عربى فصوحنه شرح
وبولارغه باشقه كتابلىرى بار .
وفاتى : هجرتىن سيگزيوز توقسان سيگز (۸۹۸) نچى ، هجرتدە ،
«متوكل» بن يعقوب خليفه زمانند .

(جلال الدين الدواني)

جلال الدين ، ابو عبد الله «محمد بن اسعد بن محمد» الصديقى
الدواني . شافعى منهبنند .
هياكل شرحى ، عقاؤد عضديه شرحى ، تهذيب حاشيه لرى ،
تجريد شرحيندك حاشيه لرى ، اشارت شرحيندك حاشيه لرى ، شمسيه
شرحيندك حاشيه لرى وبولارغه باشقه ، كتابلىرى باردر .
وفاتى : هجرتىن توقزيوز توقز (۹۰۹) ۵۵، مستمسك بالله زمانند

(عبد الغفور اللارى)

رضى الدين «عبد الغفور» الانصارى السعدى اللارى درة فاغره .
فصوص ، فوائد ضيائيه لرى ، وبولارغه باشقه ، كتابلىرى باردر .
وفاتى : هجرتىن توقزيوز اون ايكى (۹۱۲) ۵۵، مستمسك زمانند .

(عصام الدين)

عصام الدين ابواسماعيل «ابراهيم بن محمد بن عربشاه» الاسف رافى
شافعى منهبنند : فوائد ضيائيه ايله عقاؤد نسفيه گه حاشيه لرى بار .
بولارغه باشقه ، كتابلىرى بار .

وفاتی : هجرتدن توقوز یوز قرق اوچ (۹۴۳) ده، مستمسک اوغلی
متوکل علی الله زمانند .

(ابراهیم الحلبي)

ابراهیم بن محمد بن ابراهیم الحلبي (حنفی مذهبندن) منیه المصلی گه
«الروغ هم کچک» شرحلری بار برسن حلبی صغیر ایکنچیسن حلبی کبیر
دیوب برته مز . وفاتی : هجرتدن توقوز یوز ایملی آلتی (۹۵۶) ده ،
سلطان سلیمان بن سلیم العثماني زمانند .

(شمس الدین القهستانی) (جامع الرموز ایاسی)

شمس الدین «محمد القهستانی» مذهبی حنفی جامع الرموز -
فقه کیدانی شرحی، امالی شرحی، بولارغه باشقاده کتابلری باردر .
وفاتی : هجرتدن توقوز یوز آلتیش (۹۶۰) ده بخاراده ، سلطان
سایمان زمانند .

(احمد الجندی)

عصام ننگ زمانداشی . عقائد هم شمسییه شرحلرینه حاشیه لری بار .

(ابن نجیم)

زین الدین ابراهیم بن محمد بن محمد المصری القاهری (حنفی
مذهبندن .) ابن نجیم دیه مشهوردر .

کنز الدقائق شرحی بحر الرائق، الاشباه والنظائر شرحی، وباشقه
کتابلری باردر . وفاتی هجرتدن توقوز یوز یتیش (۹۷۰) ده ،
سیگزنچی رجبده چهارشنبه کون، قاهرده، سلطان سلیمان زمانند .

(محمد البرکوی) (طریقه محمدیه ایاسی)

تقی الدین «محمد بن علی الرومی البرکوی . . . حنفی مذهبندن .
طریقه محمدیه باشقه کتابلری بار .

وفاتی : هجرتدن توقوز یوز سکسان بدر (۹۸۱) ده، سلطان سلیم
بن سلیمان زمانند .

(ابو السعد العمادی)

ابو السعد «محمد بن محمد» العمادی الرومی . حنفی مذهبند .
تفسیردن «ارشاد» هم باشقه کتابلریک بار .
وفاتی : هجرتدن توقز یوز سکسان ایکی (۹۸۲) ده ، استانبولده ،
سلطان سلیم زماننده .

(میرزاجان)

حبیب الله الشیرازی الباغنوی . میرزاجان دیومشهور . حکمت
العین همک موافق که حاشیه لری ، وبولارغه باشقه کتابلری بار .
وفاتی : هجرتدن توقز یوز توقسان دورت (۹۹۴) ده ، بصره ده ،
سلطان مراد بن سلیم زماننده .

(علی القاری)

نور الدین - ابو الحسن «علی بن سلطان محمد الهروی . حنفی .
قاری دیومشهوردر . کتابلارندن : مرقات مشکات شرحی ، عین العلم
شرحی ، فقه الاکبر شرحی ، مختصر شرحی ، وبولارغه باشقه لاردر .
وفاتی : هجرتدن برملک اون دورت (۱۰۱۴) ده ، مکه ده ، احمد بن
محمد زماننده .

(محمد الطبری)

بهاء الدین ابوعلی «محمد بن حسین بن عبد الصمد» الطبری العاملی در .
کتابلری خلاصه الحساب ، سوانح ، کشکول ، تفسیر بیضاوی
حاشیه سی بولارغه باشقه لار .
وفاتی : هجرتدن ملک اوتوز برنجی یل (۱۰۳۱) ده ، سلطان بن محمد
العثمانی زماننده .

(محمد الداماد)

باقر العلوم «محمد بن محمد» الحسینی . داماد دیومعروف . کتابلری :

الافق المبين تقويم الايمان، ايماضات، قبسات، جنوه هم باشقه لار .
وفاتی : هجرتدن ملك قرق بر (۱۰۴۱) ده، اصبهانده سلطان مراد
بن احمد العثماني زماننده .

(صدرالدين الشيرازي)

صدرالدين «محمد بن ابراهيم» الشيرازي در .
كتابلری : اسفار اربعه ، شواهد ربوبيه ، هداية الحكمة شرحی ،
هم باشقه لار .
وفاتی : هجرتدن ملك ايللى (۱۰۵۰) ده، بصره ده حچدن قايتقاند
وفات بولغان .
سلطان ابراهيم بن احمد العثماني زماننده
امابو صدرالدين (محمد بن محمد الشيرازي) گه باشقه در .

(يوسف القراباغی)

حی الدين ابويعقوب «يوسف بن محمدجان» القراباغی .
حنفی منهبندن .
كتابلری : عقائد عضديه حاشيه سی آنلكي تتمه سی ، حكمة العين
حاشيه سی وبولارغه باشقه لار .
وفاتی : هجرتدن ملك ايللى دورت (۱۰۵۴) ده ، سلطان ابراهيم
زماننده . . .

(عبدالحكيم السیالكوتي)

ابوعبدالله «عبدالحكيم بن شمس الدين» الهندی اللاهوری ،
السیالكوتي . . . حنفی منهبندن .
كتابلری : فوائذ ضیائیه حاشیه لری ، شمسیه شرحی ، عقائد نسفیه
حاشیه سی وبولارغه باشقه لار .
وفاتی : هجرتدن ملك آلتمش ییدی (۱۰۶۷) ده ، سلطان محمد
بن ابراهيم العثماني زماننده در .

(قاسم البخاری)

ابو محمد «قاسم بن صالح» البخاری الفتعابادی . حنفی منہبی
کتابلری خیالی حاشیہ لرینہ حاشیہ لری بار .

شیخ سیف الدین الباخری بالاسندندر .
وفاتی : هجرتدن مکتبہ شمس (۱۰۷۰) ده ، بخاراده سلطان محمد زماننده .

(محمد المولوی)

محمد بن محمد العلوی البخاری . . . حنفی منہبندن . مولوی دیو
مشهور سیددر .

کتابلری : عقائد عضدیہ شرحنہ حاشیہ ، فوائد ضیائیہ گہ حاشیہ ،
وفاتی هجرتدن بر مکتبہ بریوز توقز (۱۱۰۹) ده ، بخاراده ، سلطان
محمد بن ابراهیم زماننده .

(ضیاء الدین الهروی)

ضیاء الدین ابو عبد الله «زاهد بن اسلم» العلوی الهروی . حنفی منہبندن .
کتابلری : موافق کہ تهنییکہ ، رسالہ معمولہ گہ ، هیاکل شرحنہ حاشیہ
لری موندن باشقه لاریده بار .

وفاتی : هجرتدن مکتبہ بریوز اون بر (۱۱۱۱) ده «کابل» ده سلطان
مصطفی بن محمد العثماني زماننده در .

(محب الله البهاری)

(سلم العلوم ایاسی) ابوالشکور محب الله بن عبد الشکور الهندن
البهاری . حنفی منہبندی .

کتابلری : سلم العلوم ، مستم الثبوت ، فطره الهیه و بولارغه باشقه لار
وفاتی : هجرتدن مکتبہ بریوز اون توقز (۱۱۱۹) ده ، سلطان احمد
بن محمد العثماني زمانه سنده .

(اسماعیل حقی)

ابوالنبیح - اسماعیل بن مصطفی الرومی . . . حنفی مذهبندن .
حق دیو مشهوردر .
کتابلری : روح البیان تفسیری ، فرح الروح ، اختیارات
وبولارغه باشقه کتابلر .
وفاتی هجرتدن مئگ بر یوز اوتوز ایکی (۱۱۳۲) ده ، سلطان احمد
زماننده .

(محمد الحادمی)

ابوسعید « محمد بن مصطفی » بن عثمان الرومی .
حنفی مذهبلک « حادمی » دیومشهوردر .
کتابلرندن : طریقه محمدیه شرحی وباشقه لار .
وفاتی : هجرتدن مئگ بر یوزیتمش آلتی (۱۱۷۶) ده سلطان مصطفی
بن احمد العثمائی زماننده .

(ابراهیم الحلبی)

ابو اسحاق « ابراهیم بن مصطفی بن ابراهیم الحلبی » حنفی مذهبندن
شیخ الراغب دیو مشهوردر .
کتابلرندن سیره ، الدر المختار حاشیه سی وبولارغه باشقه لار .
وفاتی : هجرتدن مئگ بر یوز توقسان (۱۱۹۰) ده سلطان عبدالحمید
بن احمد العثمائی الاؤل زماننده .

(ابراهیم - حقی)

ابراهیم بن عثمان بن بکر بن طرسون الارزنی الحسنى حنفی
مذهبندن . حق دیو مشهوردر .
کتابلرندان : معرفتنامه وباشقالار .

وفاتی

وفاتی : هجرتىدىن مىڭ بىر يۈز توقسان دورت (۱۱۹۴) دە، رومدا
ارزن طرفىدا «حسن» قىلىغىنىدە . سلطان عبدالمجىد اۋل زمانىدە
(يىتىش توقىز ياشىدا .)

(حسین - خان ملا)

حسین بن محمد (اكبرى) بن غوث بن تاج بن تركمان الكابلى
حنفى مذهبىدىن ، خانملا دىومشهوردر .

وفاتی : هجرتىدىن مىڭ ايكىوز اون (۱۲۱۰) دان صوڭ . كابلدە،
سلطان سليم بن مصطفى زمانىدە .

«شهر بلغار»

— بوشهر (بلغار) ۋولغاننىڭ قارانغى تون (شمال) طرفىدا . اصل يىناسى :
حضرت عيسى نىڭ توغۇنىدا ن ايكىوز يىل الك زمانىدەدر . اۋلدى بىك
گوزەل شهر بولغان .

خلقىدا اوتكىن ، بىك سودا گىر بولغانلار .

— آرالارنىدا اتفاسىز لار تووب ، بىرى بىرىنىڭ بىتۈىنى تلى تورغان
خان كىسا كلىرى آرقاسىدا بوشهرمىزدە ، هلاك بولغان . . آننىڭ اورنىدە
قزان شەرى توغان . بلغار - قزان خانى قول آستونىدە كىرگان . بارا
تورا قزانمىزدە ، مىلادى (۱۵۵۲) نچى يىللاردا ، خان قولنىدا ن اچقىغان .
— حاضر زمانىدا «شهر بلغار» دىگان ، اوروندى :

بعض بىر بنالار ، تىرە يوننىدا «چقرلار» ھمدە «قبرلرى» باردىر .

— جمعه او قولا تورغان مسجد (جامع) نىڭ توبى ، نىگىزى بار . . بىردىن
چغارب ياصالغان ، بىر منارەسى بار ، فرق اوچ سان باصقچ (باصماسى)
ايله منلەدر .

— ايكى باصمە آراسى (بىر قارشىدە بىر بارمق بويى) قدر كىكلىككەدر .

— تاغن شول مسجدنىڭ طرفىدە بىر الوغ منارەسى بولوب ، بىر مىڭ

ايكىوز آلتىش (۱۲۶۰) نچى يىلدا ، رمضان بىگىرى توقىزنىڭ سەشىنبە كۈن

تون۔ يارمنك جغلب توشكانن فضل بن بخاراي ديگان كهمسه اوزينك
بر دفترنه يازب قالدوغان .

بلغارنك برپوچماغنه « برغر » اسملى بر روس آولى بار .
بو شهر، حاضرنه قزان غوبيرنيه سى « اصپاس » اويارنده در .
جاز باشلارنك خاتون قز (قارچقلار) همده اشتن قالغان قارتلار
بيك بارالار . باروب زيارت ايتهلر .

لكن بو كمسه لرنك بارولارى قرى شونده بولغان ايزگولرگه قرآن
اوقوب، فلان صحابي قيوسندن صواچو، اولن يلقب قايتو كى تورلى
بمعتلردن باشقه اش ايچون توكلدر .

بايراقلارى: حيوانلار صوبالار .

آندە مجاور افنديلر بار . آلارجيون توبسز خبەرلر ايله نادان
خلقنى يالغانغه تويدرالار .

ئله نيندى: مکه ده، مدينه ده زيارتى معلوم بولغان بلغارغه آياق
ياصماغان صحابيلر زيارتى ديو، قىرى تاشلارغه زيارت ايتدولر .
اوشانداق آندە بارب زيارت قلو « حج » اورننه تورا مکه خلقى
ايتهلر ايمش: بلغار (قزان) خلقى برده بوقغه كعبه نى زيارتكه مشقت
چيگب كيله لر .

آلانك كعبه لرى يانلارنك (شهر بلغار) لرى ايمش ديه شوندى
توبسز سوزلرى مجاورلر فائىلر لرن آرتدرو ايچون سويليلر . الله تعالى
بايلردان هر كمگه كعبه نى زيارت ايتونى فرض ايتكان صوكره آنى
شهر بلغار بالچى ايله آلماشدرو ياراماوى قرآن شريف ايله بيان
ايتولگان .

شهر بلغارغه باروده، علم ايلارى، ياش فكرلى كمسه لر ايچون هر
فائىلى اش بولونك شكه يوق . چونكه آندە بارونك فائىل لرى اوشبولارغنه در .
بر نيچى فائده: موندان اوچيوز ايللى يل الك بو اورنلارغه بزنك
بابالارمز

با بالارمز خواجه بولغانلار. — بزده ، آلارنىڭ بالالارى بولب حاضرگى
كونك قدر « كنهز » اسمندە يرتلەمز . اما بو قرى اسم ايله قاي
زمانغاچە بررمز ايكان ؟ .

ايكنچى فائده : بوبزنىڭ با بالارمىزنىڭ « پايىتختى » بولغان شەرنىڭ
بيير يوزىندە ، برنچى گوزل شەر بولوبدە بو حالگە توشويىنە نى — نرسە
سبب بولغان ؟ نيك بز آنى گوزەل حالندە كورو درجە سنە ابرشمگان ؟ ،
اوچنچى فائده : بوييرلر بارسيىدە بزنىڭ با بالارمز « تاتار » خانلرى
قولندە بولغان . آلا نيك برسى استنە دشمان ككىلگانده ،
برسى — برسینە بولوشماغانلار .

بوسنە دشمان كىلسە « شولای كىرەك ! » ديگان كىي ، قاراب تورغانلر .
نيك بولارده برده اتفاق بولماغان .

ايندى بلغار دولتى بتب قزان دولتى آچلغان ايكان ،
اول دولت نيك اوزون عمر سرە آلماعان ؟ .

بتن بيير يوزينە خوجە بولغان تاتار خانلارندان حاضرندە نيك
بر خانلقدە قالماغان ؟ .

دورتنچى فائده : بو گوزەل شەرنىڭ ھلاكلگى ، كىمدن بولغان
باش سببى نرسە بولغان ؟ شولارنى ياخشى اويلاپ باشدە بولارنىڭ
بتن بيير يوزينە خوجە بولوبدە ، سوگرە ھەر برسى بر قول آستونە
كرب ايزلولىرىنە نى سبب بولغان ؟ شولارنىڭ سببلرن تايىب ، حاضرندە
ھلاكلگە سبب بولغان اشلر (اتفاقسولق ، نادانلق) دن يراق
بولورغە تورشمق كىرەك . منە شەربلغارغە شوندى اشلرنى اويلاردى
علم ايلارى بارسونلارده ، فائده آلسونلار . يوقسە ، آندە بارب ،
قرى توفراقغە قرآن شريف آيتلرن تاشلاب قايتونى ھجىدن آرتق
بلوچيلر ، نى دنيالارينە — نى آخرتلىرىنە فائده ايتە آلميلار . يوقغە
آچغىنە تاراتوب قايتالار ، — ايندى آندى نادان ، فقير كىمسەلر ،
شول آچالارن كسەلرنە قالدرب ، اويلرنىڭ كىنە دعا ايتسونلر .

(آقصاق تیمور - تیمورلنک تاریخی)

آقصاق تیمور که بعض زمانداش عالملری تاریکه توتوب، اورنسرغه خراب ایتکان شهرلرنی، قلچی آرقلی اوتورلگان مسلمانلرنی بیگره کن توغری سوزلی عالملرنی اوترتوینی، امر معروف نهی عن المنکر دیوب، بدبخت - تیمر دیاسی اورنغه (آقصاق تیمر حضرتلری) دیوب، کوکگه قدر کوتاره لر .

— دنیاغه کیلوی چنغزخان (کیتای) پادشاه وفاتندان یوز یل صوگره هجرتدن بیکیوز اوتوز آلتی (۷۳۶) ده، شعبان بیگرمی پیشنه سهشنبه کون (سبز) مملکتند در .

هجرتدن (۷۷۱) ده اوتوز بش یاشلرنک فتنه قوبارغه بیر یوزینه یورشکه چقدی .

هجرتدن سیگز یوز بییدی (۸۰۷) ده اوتورر دیگان اورنک وفات بولدی . یتمش بر یاشنده ایدی .

اوشبو « اوتورر » دیگان سوز اولگان یلن کورساتوچیدر . چونکی « اوتورر » دیگانک « ا » بر « و » آلتی « ت » دورتیوز « ر » ایکیوز ینه « ر » ایکیوز بس باری :

$$\frac{۱}{۱} + \frac{۱}{۶} + \frac{۱}{۴۰۰} + \frac{۱}{۲۰۰} + \frac{۱}{۲۰۰} = (۸۰۷)$$

اوشبو فارسی بیتک توه، اولوون دنیاغه تماشاغه چغوون کورساته در .

(شعر :) (۷۳۵)

سُلطان تیمور که مثل اوشاه نبود * در هفتصد و سی و پنج آمد بوجود !

(۷۷۱) (۸۰۷)

در هفتصد هفتاد و یکی کرد خروج * در هشتصد و هفت کرد عالمه را پرود .

ترجمه سی :

سلطان تیمور که بولمادی شاه دنیاغه ،

بیکیوز اوتوز بش ده کیلی دنیاغه .

بیکیوز

يېدىيوز يىتمش بىردە قىلىدى دىنيانى سىر ،
 سىگىز يوز يېدىيە كىتىدى دىنيادىن بى خىبر !
 بعض عالمىر دىنياغە چىغۇۋىنە «عذاب» وفاتىنە «خراب» دىگان
 سوزلارنى تارىخ سانى ايتىدىلر :

دىنياغە چىغۇى «عذاب» وفاتىنە «خراب»

۲+۱+۲۰۰+۶۰۰

۲+۱+۷۰۰+۷۰

يېدىيوز يىتمش اوج (۷۷۳) سىگىز يوز اوج (۸۰۳)

(بىشىچى ھىم آلتۇنچى فېصل) قزان مىسجىلىرى

(بىرىنچى مىسجىدە يېدىنچى امام)

شھاب الدىن المىرجانى - نىك اوغلى «بىرھان الدىن ابوالعباس
 محمد بن شھاب الدىن المىرجانى . ھىجرتىن مىك ايكىوز توقسان
 توقىنچى (۱۲۹۹) سىنەدە امام بولغان . ھاضرئىدە ايكىنچى
 امام خىطىبە آلتىلار :

صفى الله بن عبد الله الجنولى . مىرجانى سلامت وقتى مىدرسە سىنە
 خىلفە لك ايتكان ، كىسەدر . مىرجانى نىك كىياوى . مىرجانى وفاتى صوگىنە
 اورداغە امام بولوب صوگرە مىرجانى مەلە سىنە امام بولدى .
 ھاضر شونىدەدر . ياكىمىلارنى بىك سويىمى ، كىشىگە عقل بىيرىرگە بىك
 يارطا ، شول وقتى اوق ھىر بىر جەلەسى آراسىنە توقتالوب اوزىنىك سوزىنە
 اوزى تەجىب ايتىچىندىر .

(ايكىنچى مىسجىد)

قابان كولى بويىدە ، بايلار مەلەسى دىگان مەلەدەدر .
 سىكىزىنچى امامى عبد العلام بىن صالح ايسى وفات بولدى .
 ھاضرئىدە اورنىنە اوغلى امام بولدى :
 ملا قاسم ابن ملا عبد العلام بىن صالح بىن سىف الله بىن مرتضى بىن دىن محمد
 بىن نضر بىن يونس القزانى المجرشوى .

آتاسی مرحوم غیرتلی کسمه هم بیك نقوی اییدی. وقارتلغی ایله برابر اوزی ایله یاشاگان ایسکیلکرتی رعایه قیلوچان بولساده اوغلی ملاقاسم افندی ملایم، بیك وقارلی، آرسوزلی، کسمه در.

(اوچنچی مسجد)

برنایف مسجدی دیوب آتالادر. اسکده بیك کچکنه بولساده، حاضرنده منارهسی زورایتولدی .

حاضرگی امامی : ملا شاکر بن عبدالجبار بن عبدالرحمن بن قلی البواوی در .

مک ایکیوز توقسان بییدی (۱۲۹۷) ده امام بولغان

(دورتنچی مسجد)

زنگار مسجد دیوب یرتله در .

بناسی : مک ایکیوز اوتوز بشنچی (۱۲۳۵) ده تمام بولمش .

بانسی : احمد بن اسحاق بن عبدالقادر در .

حاضرگی امامی : ملا ابراهیم ابن ملا ذاکر بن حماد، بن خالد در . یاش کش بولساده، فکری زمانینه موافق همکترقی یاغند توگل . . .

ایکنچی امام ، محمدصابور ابن حماد در . قارت کش .

(بشنچی مسجد)

بناسی : مک ایکیوز اون بشنچی یله تمام بولغان .

بانسی : اورناشباش قریه سینک موسی (بای) بن مسلم بن ماش السردوی در .

حاضرگی اماملاری :

ملایوسف بن عبدالستار (سعیدی) شردانی در .

هجرتدن : بیر مک ایکیوز یتمش سیگزنچی یله امام بولدی . . . حاضرند آخوند در . قارت کش اوشانداق هم اشی یاگی اصول ایله او قوتونی شرعگه خلاف هم ضلالت دیودر .

ایکنچی امام : عالمجان بن محمدجان بن بنیامین بن علی بن قل محمد
الهداشیلی البارودی . . .

هجرتدن مڭ ایکیوز توقسان توقزنجی (۱۲۹۹) یلک بخارادان
قاینوب ، یوسف سعیدی ملاغه شریک بولهش .

سوادخوان ، بدءالمعارف کبی کتابلریده بار . کتاب سوداسی هم
آشلق تیگرمانی بار . . . طرویسیکی زین الله حضرتکه مناسبه تامهسی
بار ایدی . . . مسجدلرده تصوفی ختمی ، ذکر مجلسلریده یاصاشدرا ایدی .

(آلتنجی مسجد)

یاغلی بیسته ده (حاضرنده حسین حضرت محلهسی دیلر)

بناسی : مڭ ایکیور اون ییدنچی (۱۲۱۷) یلده .

باننسی : چکیره لک عبد الله بن عبد السلام بن اوتامیش (اوتامیشفی) در .
حاضرگی اماملری :

ملاظریف بن حسین بن امیرخان (الطالقشی) در . هجرتدن مڭ
ایکیوز توقسان برده آتاسی سلامتلیگنه آتاسینه شریک بولوب اوکاز آغان

بایلغی یاغشی ، بایلغنه بیگ چن کوکلن لسانا شکرده قیلادر .
لکن مالی همتی اشتهولگانی یوق ماهدرسه سنه ترتیب ایله تعلیم ایتدیره در

ایکنچی امامی : محمد صادق ابن ملاشاه احمد بن بایزید بن رحمة

الله بن ایمانقول بن رحمنقول (امامشی) در . ترکی شعرگه اصتالغی
بار . اصول جدیدنک خلافته نظملی رساله لریده بار ایمش . . .

وعظنیده بیگ آکلاتوب سویلیدر . . . اثرلری : کوبسی اصول جدید
کبی فائدهلی شیلرنی حرام - بدعت صاناغان همد مفتی محمدیار سلطانیف

حضرتلرن مدح ایتکان نظملی رساله لری بار . . .

(یدنجی مسجد)

یاڭا بیستە دە «اورتاتاش مسجد» دیگان مسجد در .
بناسی : ملك ایکیوز اون آلتی (۱۲۱۶) یلدە در .
بانسی : راقی بای عبد الرحیم بن ولید بن مسلم بن مامش (الارناشباشی) در .
وفاتی ملك ایکیوز آلتەش ییدیدە در .

حاضرگی اماملری :

ملا کشافی الدین بن ترجمانیدر .

مرجانی شاگردلرندن . . . یاڭا فکرلی بولسە دە ، مەلەسی اسکی -
فرعونلر قولندە بولمقدان ، یوقبارلردن قورقوب فکرن توشقە چغاره
آلەیدر . . .

(سکونچی مسجد)

یاڭا بیستە دە «تبه نهك» مسجد دیوب یورتله تورغان مسجد در .
بناسی : هجرتدن ملك ایکیوز بیگرمی اوج (۱۲۲۳) دە ، بانسی :
قران سوداگرلرندن : موسی بن اسماعیل آپانایف قزی «زبیدە»
تەرفولاد بن موسی بن یعقوب (ایشمتتی) نكاحندە حالندە وفات بولغان
ایدی . شونك تركە مالندن آتاسی بنائ ایتکان .

حاضرگی اماملری :

ملاعبد القیوم بن عبد البیع بن بشیر بن عبدالرزاق الجبلی اصلی -
تاویاغی (اوراق) قریه سنسندن بولساده آتاسندن صوك «بیرهزه» دە
امام بولغان ، آندن بومسجدکە کوچکان . قارت کشی ، قرآن تصحیحی
ایلە شغللنە ایدی ۱۹۰۷نجی سنە . . . نچی . . . دە وفات بولدی .

(توقونچی مسجد)

قران نك زاؤد مەلەسی دیگان بیردەگی ، اجسم مسجدی ، دیگان
مسجد در . . .

بناسی : باشده اول اورنغه ملك ايكيوز بيگرى بشنچى (۱۲۲۵) ده
مناره سز مسجد باصالسه ده ، حاضرگى گوزهل ، تاشدن سالنغانى :
هجرتدن ملك ايكيوز آلمش سيگز (۱۲۶۸) ده در .

بانيسى : حاجى مصطفى بن ندير بن اجم بن قلممت (اجمى) در .
حاضرگى اماملرى :

ملاحسام الدين ابن ملا عبدالولى (عبدالغفارى) در .

هجرتدن : ملك ايكيوز توقسان بر (۱۲۹۱) ده اوказ آلوب آتاسينه
شريك بولغان . . .

تبه نهك - كنه جوانغنه ، كورنشلى ، قارت كشى هم ئاله نينديكنه ايسكى
كسه در . . . رسولمزنك « احرث لدنياك كانك تعيش ابدا و اعمل
لاخرتك كانك تموت غدا » حديثندن اولگى جمله سى ايله بابوشوب
ياتوب عمل ايتهدر . مدرسه نك ترتيبن تزه تو حاجنلى بولغان فنلر .
اوقوتولو حقننه شا كردلرى اوتنمك بولغاننى اشتهب آغا انى ايكسى .
برسى تيمر ، ايكنچسى آغاچ تاياق آلوب ، كيچلب كرب شا كردلرنى
تأديب ايتديلر . بو واقعه هجرتدن ملك اوچيوز بيگرى دورتنچى سنه ده
بولدى . . .

ايكنچى امام : (توغانى)

حسام الدين ملانك انسى :

« هيرزا عبدالله ابن ملا عبدالولى (غفارى) در .

اصلاح مدارس حقننه شا كردلرنى تأديبن فكرى بلندى .

مدرسه لرنه ايسكى اصول ايسكى كتابلر اوقوتولادر .

بولارنك آتالارى (مرحوم) عبدالولى حضرتك شول مسجدده ايدى

توب اوللارى : سهر غويزنيه سى ، بوا اوبازى ، چوپرهلى ژولوستى باشچانلى

قريبه سيدر . . . بزم ياقداش ميسار طائنه سفدان بولادر . . . (۲)

« اونچی مسجد »

پچان بازار مسجدی دیگان، مسجد - در .

بناسی: هجرتدن ملك ايكیوز آلتمش بر (۱۲۶۱) ده، بانسی:

قزان - ننگ مشهور بایلارندان: عبیدالله بن محمد رحیم بن یونس بن

اشبولاد بن اشمراد القزانی ننگ اوغلی ابراهیم (یونسف) در . (۲)

حاضرگی اماملری :

برسی : ملا عبدالله بن عبدالکریم آپانایف

شهابالدین المرجانی - ننگ کیاوی . . .

کورنشاه یاش فکرلی مجلس هم جمعینلرده قوره نطقیه سنی صرف

ایتهدر . . . لکن سویلاو ایله عمل ایکسی ایکی نرسه ایکانی هر کمنگه

معلوم . . .

— ایکنچی ملا شاکر بن . . .

گوزهل خلقلی هم کشیدک اش یوق . تکفیر هم تحریم مساله سنک آشقی

(اون بر نچی مسجد)

قزان - ننگ مغرب طرفنده . جهانشاه بای مسجدی دیگان «قزل

مسجد» در . . .

بناسی: هجرتدن ملك ايكیوز سکسان اوچ (۱۲۸۳) ده،

بانسی: قزان سوداگیرلرندن: مرحوم جهانشاه بن بیك محمد

بن عبدالکریم بن عثمان (القاریلی) در . مدرسه، همده ملالار ایچون

وقف یورتی بار .

مدرسه سینده، فاذاک کیتوره تورغان یورتیک بار . مدرسه ایله ایکسی

بر اورنک شول محله ده - اوک . . .

حاضرگی اماملری :

اؤلگی امامننگ اوغللاری :

الوغسی : عارف الله ابن ملا محمد بن صالح بن عمر بن محمد در . . .

اصل

اصل - توغان ييرلرى: اوقا غوبيرنه سى، اوقا تيره سنە «عمر»
اسملى اولنڭ باشقردلارنداندەر ...

آتالارى (محمد) بَلَّهَبَهْىْ» اوبازنە «تارا كچك» قريه سنە مڭ
ايكيوز يتمش يىدى (۱۲۷۷) دە امام بولغان . مفتى سليم گرى
(۱۲۸۵) دە مكاريه گە امام ايتب يبارگان . شوندىن قايتىدە قزانغە
كرب ، اولوقنە جەانشاه باى مسجدى تام بولغان وقت ايگان ...
شونە تامغا جيويوب امام ايتب صابلاغانلار ...

ھجرتىن (۱۲۸۵) دە اوكان آلوب، اون دورتنچى رمضانە لوازم
اوقى باشلاغان ...

اوزىنڭ اجتهادى ايله (۱۲۹۹) دن صوڭ دوغاۋنى صابرانيه دە
قايدىدە بولغان . وفاتى: ۱۳۰ نچى سنە

اوغلى عارف الله ھجرتىن مڭ اوچيوز اوچ (۱۳۰۳) دە مەكە دن
قايتوب، امام بولغان .

عارف الله حضرتنڭ اثرلرى:

اصول جديدايله اوقوتو حرام بولونى اثبات ايتگان «كتاب المعجم»
اويون تاوشلارن ايشتو حرام، لىتلىنو كفر بولو حقنە ھەك خاتونلارنڭ
پوزن قاپلاو فرض بولو كىبى مسئلەلر توغروسنە «تنبيه الغافلين
عن اعمال الجاهلين» ، اصول جديدا - بدعت بولوب سلف يولنە قارشو
بولون اثبات ايتگان «قامع البدعت» كىبى ، اوزى بيك تورش

ھاضرنە تاريخ عمومى توزيدر بولغان رسالەلرى كويدەر ...
«لام - الف» نڭ برحرف بولوى، لام ايله الف دن جيولغان بر
سوز ديويچيلرنڭ كافر يولولارى توغروسنە تحريرلرىك بار ...

ينە بر نيتى بار ايمش: بييرنى ياصى سلكنى تورغان ايتب،
اوگز موگزىنە قويوب، اوگزنى بالق استينە قويوب، جغرافيه سون
بيان ايتگان بر كارتا «خريطه» ياصامقلىق ...

ایکنچی امام: آنا برتوغان «انسى»: محمد عارف بن محمد بن صالح در... نگیس کبی اولده قشقارده او قوغان، صوگره بخاراده، دورت بش یل توروب قایتوب، آغاسی یاننه امام بولغان... امام بولوینه اون ایکی ۱۳ یللار چاماسی باردر... دنیاغه چقغان اثرلری بولماساده، کتابلاری آراسنه یاتاتورغان اثرلری بار ایمش...

شا کرد وقتنده منطق مناظره سنه متفرد بولغان. لکن منطق ایله کوب شغلنب عربیاتی مکمل تحصیل ایته آلمغان... آنسینه تورغان مدرسه سی عیملی بولور. صرف نحو کی فنلر لفظ ننگه بحث قیلغانغه آلاغه اهمیت بیدرمان بولسه کیراک. فکری برادرینکنه قاراغاند یا گاراق کورینه در. باطنینی الله بلور... اما اوزی بیک اجتهادلی!

الوغسی آشفچ طبیعتلی حجازده تورو ایله صرف نحوی آکلاساده، اول فنلی گه، اعتبار قیلمیدر... وعظ سویلا گانده مثلا کبیلر بیک کوب قاتوشماساده، حجازده تورغانغه می وعظ تاتار بالالاری آکلاب یتگزه آلمیدر... مدرسه سنده تفسیر، حدیث اعتقاد او قوتقالی...؟

(اون ایکنچی مسجد) کازاقوف مسجدی.

بناسی: هجرتدن مک ایکیوز توقسان ایکی (۱۲۹۲) ده، ربیع الآخر بیگرمیسنده سه شنبه کون باشلانغان...

بانسی: قزان سودا گیرلرندن محمدجان بن ندیر بن عبدالکویم بن متری بن ایشبولدی... در.

قران غوبیرنه سی «ضیا» زویه اویازدی . . . توین شردان قریه
سپنکیدر .

محمدجان کازاقوف دیو یرتله در . . .

حاضرگی امامی : ملا حبیب الله بن عبد الغفار بن عبد الوهاب بن عبد الجلیل .
بن عثمان . . . قشقاری در . (بومسجدنک اوّلگی امامی) مک ایکیوز
توقسان دورت (۱۲۹۴) نچی یل ، بیگرمی بشنچی ربیع الآخر ، سه شنبه
کون امام بولوب ، اورناشدی .
فکری . . . قارتلارچه ، . . .

(اون اوچنچی مسجد)

قراننک «بیشالتا» دیگان بیسته سنده . . .
قران مسلمانلری «بیشالتا» روسلر «آدمیرالتیسکایه اصلابادا ،
«آدمیرال بیسته سی دیلر اول مسجدنی اوّل بنا ایتوچی «قران
سودا گیرلرندن یوسف بن مرتضی شالمون دیگان کمسه در .
هجرتدن مک ایکیوز بیگرمی (۱۲۲۰) ده بنا اینکان . . .
صوگفی بناسی : ابراهیم بن عبیدالله نقیدر . . .
حاضرگی امامی :

ملا بلال بن عابد بن منکر بن یعقوب (الصوقصوی) در . . .
— تاغ یاغنده تنوش اویازنده «صوقصو» دیگان قریه نیک امامی
«عابد قاضینک» اوغلیدر . . . قارت کشی . باشده حسن الدین ملا گه
شریک بولساده ، اول توشکاندن صوگف یالغزی قالدی . . .
ایکنچی امامی : شرف الدین بن . . . آبیزنی (هم آخوند)

(اون دورتنچی مسجد)

بیشالتاده ایکنچی مسجددر . . .
امامی : عبدالله بن

(اون بشنچی مسجد)

«بارودیه» - پورخاواي (۲) ده در . . . مسجد ، آغاچ . اوّل آنده
سپيلر خدمت ايته در . . .

اورمانلق بولغان . . . صوگره برمگ بريوز توقسان ايکي (۱۱۹۲) نچي
ييلارده بر محله بولوب اورلگان . . .

صالدا تلار ايچون . . . بومسجدني مگ ايکيوز بيگرمي ايکي
(۱۲۲۲) ده ، بنا ايتمش لر . . .

بانيسي : موسي بن مناسب بن مسلم بن بوطاي منگار قريه سندين .
باني - مگ ايکيوز قرق ايکنچي (۱۲۴۲) يله ربيع الآخرده وفات
بولمش . . . قبري قزانك ياشا زيارته . . .
حاضرگي اماملري :

حافظ كلام الله ملا احمدجان مؤمنف (جمعه عيد فطبه لرني تاتارچه اوقوني
ايگ الك اول باشلادقي جريده لرده ده يازلغان ايدي تحسين ياشاسون !)

(اون آلتنجي مسجد)

امامي صالحجان بن . . . (مونسيده خطبه ني تاتارچه سويلي)

(اون يدينچي مسجد)

قزان ايله ياشا بيسته آراسنده ، ايسكي (تاشلانغان) زيارت استنده .
بناسينه هجرتدن مگ اوچيوز ۲۳ نچي آخرنده رخصت آلهنش . . .
بناسينه ميلادي ۱۹۰۶ نچي سنه باشندان ايتولدي . . .
حاضرنده تمام بولدي . . .
اماملري :

برنچي ملا مبارکجان بن

(۲) بارود عربچه ، پورخ ، روسچه - داري معناسنده در اول بيسته داري زاودي
آرقاسنده بولغانلقدان شولاي برتله در .

— دور تېچى (زىنگار) مسجد مەھەلەسىنىڭ مەدرىسە دە مەلىم ايدى، عربىستاندا
سېر ايتكان . . . شول مەناسەت ايلە عربى غزىتە ھەم ژورناللار اوقۇ
ايلە شەغلەندە . . . چىبىر فەكرلى كەمسە بولۇن امىد ايتەمز . . .

۲ نچى امام ملاصفا بن . . .

— باللى كۆل قىرەسەندىن امامتىن تاشلاب كىلۇب ياغا بېستە دە تورا
ايدى . . .

باشدە اوقۇ بىر مەسجەدكە بىر يولى ايكى امام وېر اوكازلى مؤدنى
قويۇدە نى ھەكىمەت باردر . . .

— مېاركېجان افندى قزانغە امام بولۇغە تىوشلى كەمسە مەدرىسە تىرىپە
ايتارلك ذات . . .

— اما ايكىنچى امام نىگە كىرەك ايتكان؟ آنزى اورنىنە مەدرىسە دە درس
ايتورلك فەكرلى ياشرەك كەمسە كىرەك ايدى . . .

— بوسوزمىنى، شول مەھەلەننى بىر كىشىسەندىن سىراغان ايدىم آنزى جواپى
البەتە درىست بولۇرغە كىراك . . .

جواپى اوشبۇدر :

— مېاركېجان افندى، البەتە يارى ھەم ضرور . بىراوكازلى مؤدندە
ضرور . (آنسى قىيام قارى ذوالفقارىدر)

ايندى ايكىنچى امام كىرەكمى، توگلمى؟؟

كىرەك بىرلغاندە ياشرەك كەمسە كىرەك ايدى .

مەسجەدىنى سالدۇرۇچى باي : مەسجەد سالدۇرغە رىخەت آلودە، ملا صفا

بىك تىروشقان، كۈنن تۈنن مەسجەد اشى آرتۇندىن يۈرگان . . .

ايندى اشنى بولدىرغاقچقنە، آنى مەروم ايتۇبۇردە مەقۇل بولمادىقندىن،

شول مەھەلەگە ايكىنچى امام ايتۇب بىلەگۈلنە، ھنە بىزدە امام بولۇدە نىندى

سېبىلر خەلىمەت ايتەدر .

(ابنُ عابدین)

محمد امین بن عمر بن عبد العزیز بن احمد العلوی دمشقی
حنفی مذهبندن . ابن عابدین دیو مشهوردر . کتابلمری : در مختار
شرحی «ردالمختار» ، الفتاوی الحمیدیہ شرحی «عقود دریہ» ، بحر
رائف حاشیہ سی «منجہ الخالق» و بولارغہ باشقالار .

وفات : هجرتدن ملك ایکیوز ایلی ایکی (۱۲۵۲) ده ، ربیع الاخر
بیگرمی ایکنچی کوننک . چهارشنبه کون ، شام «دمشق» ده . سلطان
محمود زماننک .

(ابوالنصر القورصاوی) (القزانی)

ابوالنصر «عبد النصیر بن ابراهیم بن یار محمد بن اشتراک
القزانی القورصاوی . کتابلاری کوبدر .

وفاتی هجرتدن ملك ایکیوز بیگرمی بییدی (۱۲۲۷) ده ، قسطنطینیہ ده
اسکدارده کوملش . سلطان عبد الحمید العثماني زماننک .

(بهاء الدين المرجانی)

بهاء الدين ابوالعلاء «محمد بن سبحان بن عبد الكريم القزانی
المرجانی در . . . حنفی مذهبندن .

قزانیلق شهاب الدین المرجانی - نك آتاسیدر .

وفاتی : هجرتدن ملك ایکیوز یتمش اوچ (۱۲۷۳) ده ،
ربیع الاولنك بش کونی قالغاننک دوشنبه کون «طاشکیچو» قریه سنک
(قزان اویازنک) وفات بولغان . سلطان عبدالمجید بن محمود العثماني
زماننک .

(شهاب الدين المرجانی القزانی)

شهاب الدین بن بهاء الدین بن سبحان بن عبد الكريم القزانی
المرجانی . . . در .

قزان شهرنک ایلك اولگی هم ایسکی مسجد «الوغ تاش مسجد»

دېوب بىرتلە تورغان بىر نېچى مسجددە امام ايدى .
ھىجرتىن بىر مەڭ بىر يۈز سەكسان بىر (۱۱۸۱) دە ، يىكاتىرىنە پادشاھ
خاتىن قزانغە كىلگان .

آناردان رىخت آلۇب ، ھىجرتىن (۱۱۸۴) يىلك ، بىناسى تمام
ايتىب ، نماز او قوللا باشلاغان .

ھىجرتىن مەڭ ايكى يۈز آلتمىش آلتمى (۱۲۶۶) ھىمىنەڭ اون بىر كۈنى
قالغاندە چەارشەنبە كۈن قىرىسەنە طاشكەيچۈگە قزاندىن آلورغە بارغانلار
ھىمىن توقۇز كۈن قالغاندە پىنچىشەنبە كۈن قزانغە كىلۇب سىگىز كۈنى
قالغاندە ۲۲ نېچى ھىمىمدە جەمە او قىتقان . كىتابلىرى : توارىخىن ،
اعتقادىن ، وباشقە فىلدىن بىك كۈبىر . . . قرآن ھىدىنلرنى بىك
توغرى آڭلاب ، اولگى اسمى ايله آيت ھىدىن بولامق بىشەرگان
(سەسپەلارنى) بوردە قورقىمىغە شىنە قىلغان . . . ھىر بىر كىتابى زمانىزگە
موافىقىر . توغرى فەكرلى ، غايت عالم كەسە بولغان . . . عرب تىلىندە
بولغان كىتابلىرى بىك فصىح ، آز سوز ايله كۈب مەنا بىلدىرتە تورغان
رەوشدەدر .

شول سەببىن بىزنىڭ زمانىداش اىمەلرەزنىڭ بىك آزيغە اول
كىتابلردان فائىدە آلا آلور . او قور او قوماس ، عالم بولغان ياشلرەز ،
آننىڭ عربى كىتابلردىن بىرنىدە آڭلى آلمىلار . ھى - ياشقەكرلرەز
آننىڭ كىتابلرن ، آڭلاسالار اوز مىلتداشلىرى تاتارلاردان بىزمىسلر
ايدى . . .

چۈنكە مەرجانى رەمە اللە عليه اعتقادىمسألەلرنىدە ، بىزنىڭ بولامقچى
عالمىرەز كىبى ، ھى بىرسوزنى ھىدىت كە ساناب ، اعتقادكە كىرتىمگان .
بىر ايلنە دىيۈندە قورقىماغان . . .

روسچە او قونى فرض دىيۈندە قورقىماغان . . .
زمانىدە بىر كىشىنىڭ باشنە صىبى تورغان مسألەلرنى ، بىك آچق
ايتىب ، كىتابلرنە يازب قالدىرغان . . .

قزان شھرى آندى عالملىرىنى آياق باصدرغانى يوق . مونسدان
صوڭ ھم آندى عالملىرى قزانغە آياق باصاچاق توگىل ديسا كە يارىدر .
علم درياسى بولغان ، شھاب الدىن المرحانى ، حقنە زمانداش
مىللىرى . . . نىلر سويلاگانن ، نىندى جالالار جاپقانى يازماسامدە .
تاتار مىللارنىڭ عادىلرن بىلگان كەسە اوزى آڭلار . . .

مرجاني حضرتلىرى اوزىنىڭ شول قىسقى ۋەقت امام بولۇپ تورغان ، مىتندە
آرامزە شرىعت دىۋوب پىرتلىكان عادىلرنى ، حرام سانالغان فرضلارمىنى
بىك آچق اثبات ايتىپ ، كىناپلارنى بيان ايتىپ قالدىرغان .
قزاننىڭ قىدرن بىلمسە لردە ، ھىچ سىفرىندە استانبول علماس ، بىك الوغلاب ،
قارشو آغانلار .

كوب مەسئەلەنى بيان ايتىدرب قالغانلار . حاضر زمانە اسلام مىلىكتىلرنە
كىناپلىرى اوقۇتولماقدادر . اوزىنىڭ مەنھىن ياشىرگان «قاچقن» عالملىرىنىڭ
مەنھىلرن تەبىب ، مەيدانغە قويغان .

كەمنىڭ كىم ايكەنن بىك تىز تەبىب ، بەھادە قويغان . مىللار الوغ نەمەت
اياسى مرجانىگە كۈندىن كۈن دىشمانلىقلارن آرتىدرب ، آڭلار بەدە
مىسلمانلىق اسىمن ايتىمى باشلاغانلار . قرآن شرىقى آنڭ زمانە چە ، خىط
ايلە تولوبولساده ، اول مبارك شرىقى آنىدە شول خىطلارنىدان پا كىلادى .
شھاب مىلا قرآننى بوزغان ! فلان ايتىكان دىۋو ، حاضرگى كىمى ، جىبون
يوقبار سوزلرنى دىنياغە چىچكانلر . خىلق اسىتكە چىقادىر . حاضرندە ياشلر مىز
مرجانىنىڭ كىم ايكەنن بىر آز بەلە باشلادىلار .

ۋەقەنى : ھىجرىتىن مىڭدە اوچىبوز
نچى دە كۈن

ۋەقەتىن صوڭ :

بوعزىزىنى ، دىشمان مىللارنى سلامت ۋەقتندە ، علم يولى ايلە بەردە «لانسىلم» گە
چومورلىق رەتلرى يوق ايدى . شول سەبەبن نىندى دىشمانلارنىڭ
آلدندە بىك الوغلىلار ايدى .

ایندی تقدیریتب وفات بولدی . منه توتوندیلار، مرجانی نڭ آلتون
کهن حکمنلی سوزلرن یالغانغه چغاررغه . مرجانی کافر! (العیاذ بالله)
ادیون اویناتو، موزیقه توڭلاو درست دیگان .

مرجانی - معترلی الله نڭ هفتلاری: ذاتنه نسبه نیچک بولون بزحکم ایته
آلمیمز، باری قرآنک سویلانگان هفتلارنی بار لیمزده، شول بزرگه بیته دیگان .
شولای ایتب دنیادن اوتکان، قرآن ایله حکم ایتکان، برعالمنی اوگدان
صولدان، سوگب کتابلر چغار باشلادیلار .

مفسد الدین ملا «كوك باصقچی» چغارغان . «چاروده» چقغان .
توشیح چقغان . بولارغه باشقه بختسز کاغدلر بختسز قارا ایله بویالغان
برسینڭ کتابند «ای نادان ایر!» دیوب شلته لیدر . ایکنچسی حقدان براق
سین! دی . اما ایگاوینکده مدعالرن کورساته تورغان دلیللری یوق!
مرجانینڭ آیت حدیث ایله اثبات ایتکان مسأللرن . چوپچار اولگی
اسمی ایله اسملنکان، کشیلر سوزی ایله ردقلالار .

تونناردن اشمحمد، قشقاردان شوق محمد، بوادان مفسد، شول ره وشده تورلی
یاقدان، طری اونکاچ، بیک اصتاو بونچیلار کیلوب چقدی . آلارنڭ اول
کتابلرنی کمنگنه باصدرماسون، اول کیبنتچی سودا گیرلر دیوانندن چقدی
شارتلادی .

شول کرامت یتماسمی؟ . . . قزانده حاضر کونده مرجانی نڭ قدرن
چنلاب تانغان کمنسه یوق . کم ایگانن بلیگانلرین: اوزلری شولدرجه گه
بیئتونی تلایلرده، شوڭا کوره آنڭ توغروسنده اوزون سوز سویلمیلر .
اما یوز ملادن ایکی ملا بولور میکان؟ مرجانینڭ سوزن آڭلاب
کتابلارینڭ کرامت ایگان بلوچی؟! بولماس توغانلار! تار یخدن
«وفیه الاسلاف وتحیه الاخلاف» اسمنده، دنیا یاراتولودان اوز
کونلرینه قدر بولغان، بتن دنیانی سویلی تورغان کتابی باردر .

عرب تىلىدە ئۇلارنىڭ نىچە جىللى بىر زور كىتابىدۇر . آنىڭ مۇقىمەسى اولان «مۇقىمە و فىيە الاسلاف» اسملى كىتابى باسلىغان ، بازارلاردا ساتولماقدادۇر . اما اسملى «وفىيە» نى باسقىندى ، بىك زور سومما كىرەك بولىدۇ ، داندەسى اون سوممىدان يوغارى حتى بىگرمى سوممىدۇر يىنە توشە چىكىدۇر شول سەببىدىن توتقان آقچانى ساعىتى ايله ، فائىدگە ايلندىرونى ياراتقان ، آشغىچ تاتار توغانلارمۇ ، باسدىرغە توتقانلارمۇ .

نە عەجبىدۇر آناسىنىڭ شوندى بىتنى ملىكە جان كرتە چىك ائرن ، اويىنىڭ اشكافىدە ياشىرىپ ياتۇچى بالا ! آتدان آلا دەتۇا ، قىلادە تۇا ! نە چارە اول وارث ، شول كىتابىنى ، اوز كىسە سىندىن باسقىرغاندە ، آنىڭ مال كىچى يىتە رىكىدۇر .

اوز يىگنە بولماسە ، باشقە ملا — وارثلار بار ، باروسى بىرلىككە جىيولوشىپ باسقىرۇ كىرەك ايدى . اگىر شول خەبرىنى چىقارسالار ، ياقى ياقىدان ھەركىمە قوللىدىن كىلگەن قىدىر ، سومما قوشۇپ ، بولوشۇر ايدى . نى خوش بولۇر ايدى !

اگرده ، شول تارىخى عومومىگە صوصاغان ، باشقىرلى — علمامۇ ، طرفىنە مرجانى — نىڭ وارثلىرى : توغانلار ! وفىيە الاسلاف كىتابى باسقىرىق ، آنىدى زور خىدمەت بوش ياتماسون ، ھەركىمە اوزىنە ضرور قىدىر ، نىچە داندەگە بولساده ، آلدان ، داندە سنە فلانچە سوممىدان آقچا بىرسە ! باسلىوب بىتكىچ ، تىوشلى قىدىر نىسخەنى آلور ! دىيۇپ اعلان ايتسەلر ؛ ھەرقايمۇزدە قوللىدىن كىلگەن قىدىر ، آقچانى آلدان بىرىر ايدى . شولاي ايتىپ ، اول كىتاب مىدانغە چىقار ايدى .

(يىدىنچى فەسىل)

(غزىيە مەردلىرى)

مىلادى ۱۹۰۵ نچى يىلنىڭ اوتكىنچى اون يىدىسىنە قىدىر قزانغە دەۋ

هم باشقە، مسلمانلار بار شەرلرگە دە، تاتارچە غزیتە چغارورغە، حکومت طرفندن رخصت بیرلمی ایدی . . .

باری قریمک یارتوسی تاتارچە، یارتوسی روسچە تلک چغاتورغان «ترجمان احوال الزمان» دیگان غزیتەگنە بار ایدی . . . بیگرمی میلیون آرتق مسلمان بولغان روسیە مملکتندە، قری آتماغە برچغاتورغان، بر غزیتەگنە بار ایدی .

قزاندە باشقە، شەرلردە دە نیچە، نیچە، کشیلر غزیتە چغاروغە رخصت صراب، نیچە بللار اوتکار سەلردە، همیشه رخصت آلاماغانلار ایدی .

ایندی ۱۹۰۵ نجی سنەنک او کتابر ۱۷ نجی کونی، زور واقعه لر صوکی «ایرکنلک» فرمانی بولدی .

منه قزان مسلمانلاری غزیتە چغاروغە رخصت آلا باشلادیلار . بو وقتقاچە، غزیتە چغاراچق «باش مُحَرَّر» اونیویرسیتیتندە او قوغان کشی بولماقی شرط ایدی . . . بو ایرکنلک فرمانی اول شرطنیدە بنرتدی شوندان صوکی قزاندە «قزان مخبری» اسمندە ایکی اولگی بولاراق بر غزیتە چغا باشلادی .

آندان صوکی «یولدز»، «آزاد»، «بیان الحف»، «الدین والادب»، (مونسی ژورنال) «تاک یولدزی»، «آزاد خلق»، تاک مجموعەسی، «تارش» اسمندە غزیتە لرچغە باشلادی .

بر غزیتە سز قزان، بش آلتی آی اچندە بییدی غزیتەلی بولدی . بر قزاند اغنە توگل، باشقە شەرلردە دە شول وقتندن غزیتە لر چغا باشلادی :

رنبورغک «وقت» : «چوکیچ»، «قارچغە» پیتر بورغده : «الفت» «التلمیند» «نور» کبیلر . اوفادە «العالم الاسلامی»

اورالسفده: «فكر»، «العصر الجدي» هم «اوقلر» ژورنالی .
وباشقه ييرلرده باشقالار چقدی هم چقمقه لردر .

(قران مخبری)

مونڭ محرر هم ناشری :
دعوی وکیلی پرېسه ژنی پاؤیرننی «سید گری شاه احمد اوغلی
الکین» میرزادر .

صوکره محررنڭ مشغوللگی اداره سینڭ ترتیبسزلگی آرقاسنده
بو جوریک محمدجان سیداشف که تابشرلدی . . (حاضرند اول چغارادر .)

(۲ نچی غزیته یولدز)

مورنڭ محرر وناشری :
قراننده «احمد هادی ابن ملانظام الدین مقصودی» در . باشده غزیته
بولوب چقدی . صوکره باراتورا «ژورنال» بولاراق آتناغه بر چغا باشلادی .
صوکره تاغن غزیته بولوب چغه باشلادی . اوقو، اوقوتوتر بیه سی توغر و سنه .
همه خلق ایله یرشومعامله ایتو توغر و سنه باشده کوب یازا ایدی .
مسلگی وعده سنچه بارا بارا معلوم بولاچقدر دیسه ده ، حاضرده معلوم
بولغانی یوق .

(۳ نچی غزیته «آزاد»)

مورنڭ محرر وناشری :
پچان بازار مسجدندک امام: ملا عبدالله آپانای . بوباشده سیاسی اشلرنی
کوبرهک یازساده، باراتورا، اون نسلڭ توپن یاغنداغی برنومره سی ،
یوغاری یاغنداغی ینه برنومره سی ، حکومت طرفندان، توققاتولدی .
صودقه بیریلمدی : اولگی نومره ایچون ۲۵ صوم اشتراف تولتندی
۲ نچسی ایچون خلاص ایتدیلر . شوندان صوڭ یومشاق یازا باشلادی .
۱۹۰۶ نچی سنه ایون آلندنداغی سه شنبه ده تمام توقنادی . سببی ندر؟
اما

امادكومت طرفندان توققاتلامادى . اول توقتاوغه آنڭ اورتنه «آزاد خلق» چغه باشلادى . محررى على اصغر كمال الدينى ايدى) بو آزاد» مرحوم بعض ېر فامىلىلەر توغروسىندە كشى اوترسە لردە يازماونى برنجى قاعە ايتىب توتا ايدى .

ملالر نىندىگنە مقاله كىنورسە لردە باصا ايدى ، قارغه قارغانڭ كوزن چوقمى ايدى .

(۴) نچى غزىتە « بيان الحق »)

محرروناشرى :

قران سودا گىرلردىن : احمدجان ېجى اوغلى سىداشى باشدە بيان الحق چغارچقماس اوزملىندە شلمىز آنڭ توغروسىندە «قاراگروە» طرفدارى قارە غزىتە چغه دىيە يازوب آشغىراق حكم قىلدىلر . باشدە خلق خاطر نچەرك يازساده ، حاضرندە ياخشىلىندى . . .

(۵) نچى الدين والادب)

آيغە ايكى مرتبە چغاتورغان برژورنال . . .

ناشر ومحررى : قرانندە ملاعالمجان بن محمدجان البارودى .

باشدە بلىرتكان نىتى دىن نڭ فلسفە ھم حكمنلرن يازو ايدى . اما اوزىنڭ مدرسە سىندە قرأمت معلمى وفات بولوب ، اوچ دورت نومرە سىندە آنى ، يازدى . باشقە مقاله لرگە اوروندە آزقالدى .

(۶) نچى « طاك يولدزى »)

ناشر ومحررى :

على پوتىلاقوف دىگان كەسەدر (سياسى بولدىقن محررلىرى تورلىلىندى)

بو غزىتە سياسى مسألەلرنى يازادر . اشچى خلق غە خدمت ايتەدر .

باشقە غزىتە لرنڭ ، اوزى شىكللى شول مسألەنى يازماوينە آچولانادر .

۴ علماء تاريخى

(۷ نچى غزىته «آزادخلق»)

ناشر و محررى:

کتابچى على اصغر کمال الدينف در . «آزاد مرعوم اداره سنده سيکر يتار ايدى . بايدان چقغان پريگاشچک بايى ايتە تورغان کسبکە توتونادر . بوغزىته لربارسيد ۱۹۰۵ نچى يلنڭ ۱۷ اوکتابرندن سوڭغنه بارلقغه چغا باشلاديلار .

رنبورغ غزىته لرى :

« وقت غزىته سى »

محررى : محمد فاتح افندى ابن ملا غلمان الكرىمى . ناشرى : ذاکر افندى رامىيى .

(چوکیچ)

اوشانداق رنبورغده در .

محررى : قزانلق تيمر شاه افندى صلوات الله اوغلى «صلااؤيوف» روس تلى معلملى جمله سنندن در . اما برنيچه يلدان بيرو معلملىکنى تاشلاب ، احمد باي حسينى ايله محمود حسينف لده خدمته ايدى .

(قرآن تارىخى ۲)

قرآنداغى سوره لىر .

قرآن شريف بولنه در ايلك الك ايكى «يار تيغه» «اؤل يارتى» همدە «ايکنچى يارتى» در .

ينه بتون قرآن بولنه در «اوتوز جزگه» برنجى ايکنچى ديو صانالادر . بزده پاره ديلر فارسى تلندن آلنغان «كيساك» معنا سنده

سوڭره بولنه در «سوره گه» . برنجى سوره ، ايکنچى سوره ديو آتالنادر . هر بر سوره نڭ اوزينه بر اسمى بار . بارى «پوز اون دورت» سوره در . بزده سوره ديهسى اورنغه «بسمله» ديلر .

۲) اوزم اوپده بولماو سببلى توتين صا تا شدر لغانده غزىته لردن آلدە قوبولغان قرآن تارىخى سوڭنه قالدر لغان .

هرسورهده كوب سوزلر بار، بيلگو «طشش» ايله بولنگان سوزلرني «آيت» ديلر .

هر آيت آيورم، آيورم سوزلردن تورادر. آني عربده كلمه ديلر . بزده سوز .

هر كلمه ده برنيچه تاوش بيلگوسى بار، آني حرفى ديلر . ايندى قرآن بولندى : ۱) ايكى يارتيغه (۲) سوره گه ، ۳) اوتوز-جزگه (۴) آيت ، ۵) كلمه . . . لرگه . . .

(قرآن نك اوج الشدن برسى)

قرآن ينه اوجكه بولندهر. اوج الشدن برنى «ثلث» ديلر . اولگى «ثلث» «توبه» سوره سنده «وقعدالذنين كذبوا الله ورسوله سيصيب الذنين كفروا» ديگان سوزده توقتيدر .

ايكنچى «ثلث» «عنكبوت» سوره سنده «ولاتجادلوا اهل الكتاب الابالتي هي احسن» ديگان سوزده توقتيدر . اوچنچى «ثلث» شوندىن آخرينه چه .

(قرآن نك اؤل يارتوسى تمام بولادر)

۱۸ نچى سوره، «سورة الكهف» ده در . . . اما حرف حسابي ايله صاناغانده قاريلار شول سوره ده «لقد جئت شيئا نكرا» ديگان سوزده، اؤل يارتوسى بولا ديلر. ايندى شول سوره نك آخرنده يارتوسى بولا ديمك ياخشيدر .

(قرآن نك ايكنچى يارتوسى)

سورة الكهف آخرندىن، آخرگه قدردر. حرف حسابيله شول سوره ده گى «شيئا نكرا» دن صوك باشلانور .

(قرآنداعی یوزاون دورت سورہ)

سورہ لر	سورہ اسملری	سورہ لر	سورہ اسملری	سورہ لر	سورہ اسملری
۱ سورہ	سورہ فاتحه	۲۷ نپی	نمل	۵۳ نپی	النجم
۲ نپی	بقرہ	۲۸ نپی	قصص	۵۴ نپی	قمر
۳ نپی	آل عمران	۲۹ نپی	عنکبوت	۵۵ نپی	الرحمن
۴ نپی	نساء	۳۰ نپی	روم	۵۶ نپی	واقعه
۵ نپی	مائده	۳۱ نپی	لقمان	۵۷ نپی	حدید
۶ نپی	انعام	۳۲ نپی	سجدہ	۵۸ نپی	مجادله
۷ نپی	اعراف	۳۳ نپی	احزاب	۵۹ نپی	حشر
۸ نپی	انفال	۳۴ نپی	سپاء	۶۰ نپی	ممتحنہ
۹ نپی	توبہ	۳۵ نپی	ملائکہ	۶۱ نپی	صف
۱۰ نپی	یونس	۳۶ نپی	یاسین	۶۲ نپی	جمعه
۱۱ نپی	ہود	۳۷ نپی	صافات	۶۳ نپی	مناقین
۱۲ نپی	یوسف	۳۸ نپی	صاد	۶۴ نپی	تغابن
۱۳ نپی	رعد	۳۹ نپی	زمر	۶۵ نپی	طلاق
۱۴ نپی	ابراہیم	۴۰ نپی	موہن	۶۶ نپی	تحریم
۱۵ نپی	حجر	۴۱ نپی	فصلت	۶۷ نپی	ملک
۱۶ نپی	نحل	۴۲ نپی	شوری	۶۸ نپی	نون
۱۷ نپی	بنی اسرائیل	۴۳ نپی	زخرف	۶۹ نپی	حاقہ
۱۸ نپی	کہف	۴۴ نپی	دخان	۷۰ نپی	معارج
۱۹ نپی	مریم	۴۵ نپی	جاثیہ	۷۱ نپی	نوح
۲۰ نپی	طاہا	۴۶ نپی	احقاف	۷۲ نپی	جن
۲۱ نپی	انبیاء	۴۷ نپی	قتال	۷۳ نپی	مزل
۲۲ نپی	حج	۴۸ نپی	فتح	۷۴ نپی	مدثر
۲۳ نپی	موءمین	۴۹ نپی	حجرات	۷۵ نپی	قیامہ
۲۴ نپی	نور	۵۰ نپی	قاف	۷۶ نپی	انسان
۲۵ نپی	فرقان	۵۱ نپی	ذاریات	۷۷ نپی	علق
۲۶ نپی	شغراء	۵۲ نپی	طور	۷۸ نپی	قدر

قارعه	نہی ۱۰۳	فجر	نہی ۹۱	مرسلات	نہی ۷۹
تکثر	نہی ۱۰۴	بلد	نہی ۹۲	نباء	نہی ۸۰
عصر	نہی ۱۰۵	شمس	نہی ۹۳	نازعات	نہی ۸۱
ہمزہ	نہی ۱۰۶	لیل	نہی ۹۴	عبس	نہی ۸۲
فیل	نہی ۱۰۷	ضحیٰ	نہی ۹۵	تکویر	نہی ۸۳
قریش	نہی ۱۰۸	انشراح	نہی ۹۶	انفطار	نہی ۸۴
ارایت	نہی ۱۰۹	تین	نہی ۹۷	مطففین	نہی ۸۵
کوثر	نہی ۱۱۰	علق	نہی ۹۸	انشقاق	نہی ۸۶
کافرون	نہی ۱۱۱	قدر	نہی ۹۹	بروج	نہی ۸۷
نصر	نہی ۱۱۲	بینہ	نہی ۱۰۰	طارق	نہی ۸۸
مسد	نہی ۱۱۳	زلزلہ	نہی ۱۰۱	اعلیٰ	نہی ۸۹
اخلاص	۱۰۴	عادیات	نہی ۱۰۲	غاشیہ	نہی ۹۰

(قرآنداعی اوتوز جزء)

جزء	قايو سورده	قايو سوزدن باشلانا؟	جزء	قايو سورده	قايو سوزدن باشلانا؟
۱ جزء	فاتحه ۵	الحمد لله رب العالمين	۱۶	كهف	قال الم اقل لكم
۲	سورة بقره	سيقول السفهاء	۱۷	انبيا	اقترب للناس
۳	بقره	تلك الرسل فضلنا	۱۸	مؤمنين	قد افلح المؤمنون
۴	آل عمران	لن تنالوا البر	۱۹	فرقان	وقال الذين لا يرجون
۵	نساء	والمحصنات من النساء	۲۰	نمل	امن خلق السموات
۶	نساء	لا يحب الله الجهر بالسوء	۲۱	عنكبوت	اتل ما اوحى اليك
۷	مائدہ	وآذ اسمعوا ما انزل الله	۲۲	احزاب	ومن يقنت منكن لله
۸	انعام	ولو انزلنا اليهم	۲۳	ياسين	وما انزلنا على قومه
۹	اعراف	قال الملاء الذين استكبروا	۲۴	زمر	فمن اظلم من كذب
۱۰	انفال	واعلموا انما غنمتم من	۲۵	فصلت	اليه يرد علم الساعة
۱۱	توبه	يعتفرون اليكم اذا	۲۶	احقاف	حم تنزيل الكتاب من الله
۱۲	هود	وما من دابة في الارض	۲۷	ذاريات	قال فما خطبكم
۱۳	يوسف	وما ابرئى نفس ان	۲۸	مجادله	قد سمع الله قول التي
۱۴	حجر	آرتلك آيات الكتاب	۲۹	ملك	تبارك الذي
۱۵	نحل	بي اسرائيل باشندن	۳۰	نبا	عم يتساءلون

جمعیۃ محمدیہ روحانیہ «رنو غیہ» رنورغسکی محمدانسکی دو خاؤنیہ صابرائیہ

بوجھ عیت اؤفا شہرندہ .

بوجھ عیت :

مفتی ہمہ اوج قاضیدان تورادر .

حاضرگی (۱۳۲۵) نجی سنہدہ مفتی اؤفا غوبیرناسی باشقردی
«محمد یار سلطانی» میرزا محمد یار بن محمد شرین بن بایزید بن
عبد الجلیل بن سلطان بن ممت بن چویان بن توتار بن کوزای بن قوطلش
بن آقیول بن یولبیردی بن تنگر بیردی بن توکیل بن سوالای بن
توقصابای . . . در . باشیلینہ مک صوم وظیفہ بیلگولنگان اییدی .
ہجرتدن مک اوجیوز اوچنچی (۱۳۰۳) ، جمادی الآخرہ توقزند مفتی
لک لوازم اوق باشلاغانی ، قزانہ آخوند شہاب الدین المرجانی گہ
تیلیگرام ایلہ معلوم ایتولگانن مرجانی «مستفاد الاخبار» ننگ برنجی جزئہ
یازغان شول بیردہ گی بر پامیشچکنک اؤغلیدر
مفتی - ننگ معناسی :

دین اشند محتاج بولنغان مسألہ لرنک ہر برسناک باشقارالا تورغان
کمسہ دیمکدر .

— ایندی مسلمانلرنک مفتی - سید :

روسیدہ بولغان مسلمانلرنک دین مسألہ لرن باشقاروچی دیمک
بولور . اسلام - دیندہ بولغان مسألہ لرنک ہر برسی قرآن شریف ایلہ
حدیث شریفلردن آئندر .

بس مفتی بولغان کمسہ قرآن شریف ایلہ حدیث شریفلرنی بییک
یخشی آکلی تورغان کمسہ بولماق فرضدر . شول قدر بلمک کیرہک:
مفتی شیکلی اسلام - باشی بولغان کمسہ قری عالملریازغان کنا بلرنی -
آکلاوچی بولماقیغندہ یتمیدر .

چونكى، زمان اوتكان صاين ياشى مسالەلر توادر . اوشانداق
ايسكى مسالەلرنى اوزگارتو كيرهك بولادر .

بواشلر ايچون البته قرآن حدىتىن باشقه نرسه خدمت ايتە آلماس .
ايندى بىزنىڭ مفتى حضرتىمىز (سلطانف) روسچە دن مىراۋاي سودىيە بولورلق
بىلدى بولسە دە ، اسلام شريعتىدىن ، كۆپ بىلميدىر آول مەكتەپنىڭ
باي بالاسى بولوب ، اوج دورت يىل او قوغانىڭ آرغىنە علم آلغان ،
بىزنىڭ اۆلك او قوتو شوندى بولغان . حاضرده مفتى حضرت ملالرنى
اصول جىدىد ايله او قوتوغە كچلميدىر .

صوڭ مسلمانلار نىڭ موندى كىشى - نى - قويغانلر ؟

مفتى قويو مسلمانلر قولنىڭ توگل ، بىلكە مىسسىيونىرلر قولنىڭ ادر ،
كورگىز ! ھمدىيار سلطانف نى مفتى ايتوگە سبب ، قزانداغى مىسسىيونىر
ايلمىنىسكى (سىيمەنار يە دىرىكتىرى) در ، ايلمىنىسكى اوزىنىڭ «پىدسا»
اسملى رسالەسنىڭ ، سۆتويشى سىناتقە اوشبوخطنى يازغان :

مفتى ايتوب قويو ايچون «چىنگىز خانف ، يارامى ، اول معرفتلى
كىشى مسلمانلارنىڭ كوزلرن آچدرو ، منە بىك معقول « اوج برات »
سلطانفلر بار ؛ شولارنىڭ ھمدىيار دىگانى شونى قويىق ، اول پايار
بالاسى تىك ياتونى بىك ياراتا ، مسلمانچە دان علمى يوق ، خاتونىيە
ياش اوز حضورىدىن باشقە نى بىلمس دىمىش
بو ايلمىنىسكى نىڭ كرامتىدىن بولوب چقىدى .

بويلىغى قاضىلر :

(۱) رۇيس قاضى :

ملا رضا الدين فخر الدينف .

بو افندى ، قاضىلارنىڭ يوزك قاشى دىسا كە يالغان توگل .

مفتى حضرتىمىز عالم بولموى آرقەسنىڭ ، بىك متعصب ، ھەك ايسكى

فكرلى اصول قدىم طرفلىق ، جيون متعصب ملالر ايله اش قلادر .

شول مفتی قول آستند تورغانداده، ملنکه یاخشیغنه خدمت قلدی.
فکری بیک توغری ایدی.

اثرلری : « مشهور خاتونلر » ، « تربیه‌لی بالا » ، « تربیه‌لی آنا »
« آثار » اسملرنه کقابلری بار .

آثار تأریخن، حاضر کونک اون دورت جزئی دنیاغه چقدی ،
مفتی هم قالغان ایکی قاضی باروسیه بر فکرده، بولدقدان، بو
مبارک بالغزی بولاراق ، کوب اشلرنی قوزغاتوغه سبب بولدی . الله
تعالی عمرینه برکت بیرگای ایدی .

میلادی ۱۹۰۶ نجی سنه مای آینه، قاضیلر لوانمندن اوزاختیاری
ایله چغیب، رنپورغ شهرینه « وقت » غزیده سینه « محرر » بولوب کوچدی .

(ایکنچی قاضی)

عنایت الله کاپکایفی در . میشار طائفه سنندن . قزان تیره سنک بولغان
« قشقار » قریه سنک او قوغان . قشقار ایله بخاری اسمی ایتولسگانه ،
آنک او قوچیلارنی ، عالم دیولسه ، بوزمانک، منطف لانسلم لرن بله دیگان
سوز بولادر . بو ذاتک قشقارلق بولوغه تمام تیوشلی . قشقارده بلنسان
رسه بولسه اولک « سَلْمُ الْعُلُومِ » نی بلو بولادر .

فکری :

برنجی قایغوغه سالغان اش : شول لانسلم بوتقاسی « منطف » نی
مدرسه لرنک کوب سنندن سرب چغار ودر . قشقار فکرنچه سلم بلمگان کومه ،
نیندی فنلرنی بلسه ده ، عالم صانالماس .
اصول جدیده برنچی بدعت .

آلار شاگرد وقتک نیچک تورلغان ، نیلر او قلغان ، حاضرده ده
برده اوزگارتمی شولارغنه او قولورغه تیوشلی .

امام بولغان وقتىمىزدا امتحانغا بارغان ايىم؛ امتحان قىلۇچم شول مبارك بولىدى .

رسولۇزىڭىز معجزەسىنى سوراغاندا، مېنىڭ «كىيلەچكە، تېمىر چىقىپ
آرقىلى ياڭما، ياڭماخېرىلرنى، بىك تىزلىككە خېرىلشرسىز!» دېگەن
ھىدىتىنى ايتىپ، چىغىنىنى بوزگە يىل اوتكان تىلىغراف ايلە تىلىفوننىڭ
بولماچاغىدا رسولۇزىڭىزنىڭ مەككىنى بوز يىل سىك خېرىلش بىرۈي،
بىر — چى معجزە، چۈنكى بۇ نىسەلرنىڭ بولماچاغىنى ھېچ
بىر كىشىگە ايلە آلدىن بىلۈمگەن توغرىدا دىم .

بۇ ھىدىتىنى! مېنىم بۇ سۆزۈمگە (گەرچە بۇ ھىدىتىنى اۋل اشئوى بولسا
بىر دە قۇلاق سالماي . . . مشھور معجزەسون ايتى! دىدى .

(شولوقتىدا مجلسىدە ھازىر رضا الدىن افندى ايتىلگەن ھىدىتىنى
قايتا رۇب سورايدى).

بىنەدە عىنايت افندى «ضرب زىد» دېگەندە زىدنىڭ دالى ھىدىتى
(مرفوع) بولۇن سورايدى مېنىم جاۋابىمى توغرىدا بىر گەرچە؛ بۇ ھىدىتىنى
نېنىدى قىياس ايلە اثبات ايتىڭىز؟ قىياس منطىقىمى؟ فېھىمى؟ دىدى
مېنىدە منطىقى دېگەن ايىم،) مەن بىر قىسە سۈيلى باشلايدى:

بىر وقتىدا مجلسىدە اوتورغاندا، بىر قارىت ملا، مېنىڭ قارىت ايتىدى: ملا
عىنايت، نېچە يىللار منطىقى اوقۇپ ئىمىر اوتكاردىڭ، بىھ ھازىر ايتىدى
اول منطىقى نېگە يارايدى؟ دىدى . مېنىم ايتىم: ھىر بىر گەرچە يارى! دىيۈپ
ھىدە مەن شۇل مەثال ايلە منطىقىڭىز نىچە دە كېرەكلىگەن اثبات ايتىم دى .
منطىقىڭىز قىياس، تناقۇز كېمى مەطلبلىرى كېرەكلى بولۇن
بىر دە تانمىمىز . اما ئىدى كېرەكلى قاعدەنىڭ بارۇسى ايكى دىرسە
تمام بولماچى .

اون يىل ئىمىر سىزىڭ ايتىلگەن لانسىلۇرنىڭ بىر سىدە فائىدەگە
كىرى . بىكەرەك شۇنىسى بىمان .

«اۈچى قاضى»

موندان صوڭ مفتى قويغاندە، مسلمان عالملىرى، اوزلىرى
صايلاپ قويوغە توروشرغە كىرەك .

بو.....نىقتىر يىللار.....تورسادە، ملتەزگە عالممفتىدىن
باشقە دن فائىدە بولماس.

بىر مەفتىنىڭ نادانلىقى استىنە خەلق سۆزلىغىدە بولسە. بىر امام، ملت اشى ايلە كېلسە
آنڭ نى اۈچۈن كېلىگەن بىلمىدىن الك استىنە آياق تىبب ، ايشاك
كېى ئىچىرسە، حتى آق صاقاللى ملالرنى قول ايلە خورلاويدە بىيك
جىش بولغالاسە. اول تەقدىردە البتە چىتىن بولور.

۱۹۰۵ نىچى يىلدە پىتەربورغدە ، ملت اشى ايلە بارغان وكىللىر،
مفتى حضرتلىرىدە آندە بولغاچ، نومرىنە بارالار .

آرادان (زاهدالله شىقىيوللىين) دىگان آق صاقاللى قارت سوز باشلى
حضرت! بىز موندە ملت اشى ايلە كېلىدك، بىزنىڭ ايلە بىرگە
سراى ديوانىنە (دۋارىتس غە) باروب، تىوشلى تورەنى كورىك. قارت
كونگزدە اسلامغە بىر زور خىدمىتىز بولور ايدى، دىگان .

مفتى بو سوزگە قارشى آندە سزنى كىرتمىلر! دىە .
زاهدالله باى: تەقىير! آندە قارا اشچى خەلق وكىللىرىدە كىردىلر .
بىزنى نىك كىرتمىسونلر، دىە.

مفتى موڭا قارشى: مېن قارا اشچى مېنى دىوب اورنىدىن تورادە
«ۋون، چىق موندان! دىوب زاهدالله باينى قوا ايمىش، زاهدالله باى بوركن
آلپ نومر ايشىگىدىن چىغبارا اىگان، مفتى حضرتەز اول اوصال قارتنى
جىلكە سىدىن قاداب بىبارە اىەش.

مەنە اىندى بو كىش، ملتەكە خىدمت بولور ايدى دىگان كىشىنىدە
قىناب چىغارا! . . . !

نىچىك باشلاپ ملتەكە خىدمت ايتار دىوب زاهدالله باى سويلاگان ايدى.
بىرىلدىن آرتدى، اشلىرى سوددە، ھىمىشە ھىكم بولغانى يوق. قارغا
قارغانڭ كوزن چوقىسى كېلىمى شول دىوب جىرىلەر يازغانلر ايدى.

(مفتی صایلاو)

ایندی اللهدان یاردم ابرشب، ملتیزنڭ آلفه کیتو وقتی ایرشسه،
بو تیوشلیلگی بولماغان اورنی تاشلاسه، یا ئامفتی
ارپانده اوشبو ره وشده صایلارمز:

(مفتی صایلاو)

۱) مقتینى: مسلمانلارنڭ علماسی صایلارلار .

۲) مفتی بولاچاق كمسه قرآن حدیث شریفلرنی بیك یاخشی
آکلی تورغان بولسون !

۳) بولارنی آکلاو، استدهنگنه بولماسون ! . .

۴) بوکشی قری، شول علملرنیگنه بیله تورغان بولماسون، بلكه
مونڭ اوستینه: «تاریخ عمومی»، «جغرافیة عمومیة»، «هیئت»
«هندسه»، و بولارغه باشقه فکرگه خدمت ایته تورغان علملرنی ده بیله
تورغان بولسون ! .

آنڭ اوستنه مملکت تلتن، یازون بیك یاخشی بلسون ! .

فکری بیك توغری، صافی بولسون !

خلقى گوزهل، اوتکن بولسون !

مقتینى صایلاغان وقتن، اوچ یلغه یا بیش یلغه، شوندان آرتقغه
صایلانماسون ! .

چونکه صایلاغان کشیمز، یاراقلی بولماسه، قولوندان اش کیله
تورغان بولماسه، شول مدتی تولغاچ، اورنونه ایکنچی کشینی صایلانور،
بوسوزنی بیك یاخشی آڭلارغه کیرک .

— قای— کشیلر ره تلب آکلی آلمیلارده، اوچ یل اوچون، اورنن

تاشلاب، اوفاقدر بییرگه مشقتلن بباروغه کم راضی بولور؟ دیلر .

— توبلب قاراغانده بوسوز، برده، معناسز سوزدر .

— چونکه مفتی بولاچاق كمسه نی اوچ یلغه صایلانساده، تیوشنچه

توروب، خدمتن قلسه اوچ یلی تولغاچ، ینه شول كمسه نی— اوک صایلانور .

آندان سوکده یخشی تورسه، اوچنچی مرتبه صایلانور .

شولای ایتب، همیشه اشند، یاخشی بولوب، خدمت قلسه، اوج
 — یل، اوج یل = یگرمی مرتبه صایلانور. — ایندی اوج بپرده بیگرمی
 = آلتش یل بولادر. یاخشی تورسه، خلقن بوزماسه، وفاتینه قدر مدتی
 تولغان صاین یاگادن صایلانور.

— ایندی بره و یمان ایگان، قولوندان اش کیلمی ایگان، یا-یالقاو
 ایگان موندی کسه فی مدتی تولغاندان صوگ ایکنچی مرتبه صایلانماس.
 اوج یلن توررده کیلگان بیرندن، آقر ونغنه قایتوب کیتار.

— اگر حاضرگی کبی مدتسز، عمرلك، که قویولسه، اول کشی
 یاخشی، هم یار اقلی بولسه، بیک خوش!

— نه، اشسرلك، بولتقسز، بولوب چقسه فی قلورمز؟ — حاضرگی
 کبی، ملنی کوندن کون یقو بیشکنده یقلاتورمز منی؟

(قاضیلر صایلاو)

قاضیلرنیده اوج یلدان اوج یلغه صایلانور.

— آلارده مفتی کبی، یاخشی تورسالار، مدتلی تولغان صاین
 یاگامد تکه صایلانورلار.

— ره تسز تورسالار، اولگی اوج یللارندان صوگ، ایسکی

— اورنلارینه قایتورلارده استلرینه جورغان جاپنوب یاتورلار.

رضالدين افنديمن باشقه قاضیلر حقنده ایسکی زمانه ایتولمگان بر شعر:

(۱) « قُضَاةُ زَمَانِنَا صَارُوا لُصُوصًا * عُمُومًا فِي الْقَضَايَا لِأَخْصُوصًا *

(۲) « يَرَوْنَ الْغَنَمَ، أَمْوَالِ الْيَتَامَى * كَانَهُمْ تَلَوًا فِيهَا نُصُوصًا *

(۳) « وَخَفْنَا لَوْصَافِعُونَا . د ، * لَسَلُّوْا مِنْ خَوَاتِمِنَا فُصُوصًا *

معناسی: بزنگ زمانمزننگ قاضیلری، هر بیر حکملرنه اوغری بولوب

اورلایلر. یتیملرننگ ماللرن غنیمت مالی کبی بلب، آیت ایله اثبات

ایتولمگان درجه ده دیوب اش قلالار. اول قاضیلر، شول درجه که

ییتدی لر آلا ایله کورشانده یوز کلرمزننگ قاشلرن صوروب آلولارندن قورقاهز

تأریخ علماء

تاء ریح علماء فهرستی

فخرالدین شیرازی کمال الاسکندری
 احمد الرومی علی القوشچی
 ابراهیم الحلبي هم قهستانی
 احمد الجندی هم ابن نجیم
 محمد البرکوی ابوالسعود العمادی
 میرزاجان هم علی القاری
 محمود الطبری هم داماد
 صدرالدین شیرازی یوسف القراباغی
 عبدالحکیم سیالکوٹی قاسم بخاری
 محمد المولوی ضیاء الدین الهروی
 محب الله البهاری
 اسماعیل حقی
 خادمی ابراهیم الحلبي
 ابراهیم حقی خانملا
 ابوالنصر القورصاوی ابن عابدین
 بهاء الدین المرجانی هم شهاب الدین
 المرجانی القزانی
 شهر بلغار تاء ریخی
 آقصاق تیدر

قزانداغی مسجدلر

- ١ نجی مسجد بانسی همده اماملری
- ٢ نجی مسجد بانسی همده اماملری
- ٣ نجی مسجد بانسی همده اماملری
- ٤ نجی مسجد
- ٥ نجی مسجد
- ٦ نجی مسجد
- ٧ نجی مسجد
- ٨ نجی مسجد

عالمی مجتهدلر هم مفسرلر بیانی
 بهندی قاری
 امام اعظم امام ابویوسف کبیلر
 شافعی، حنبلی، بخاری، مسلم.
 حنیدی، جعفر، ابوبکر واسطی.
 ابوالحسن الاشعری.
 ابوالمنصور الماتریدی.
 فارابی، کرخی، جصاص.
 فقیه ابواللیث هم ابوبکر.
 ابوالحسین القدوری هم ابن سینا
 ابوزید الدبوسی شمس الدین
 علی الپزدوی، سرخسی
 امام غزالی، صدرالشهید
 عمر النسفی، زمخشری
 فخرالدین البخلخی هم صابونی
 امام یقالی هم شهاب الدین سهروردی
 قاضیخان مرغینانی
 فخرالدین رازی ابوالحسن آمدی
 عمر السهروردی ابن العربی
 ابن الحاجب ابوالحسن الرامننی
 ابوجعفر الطوسی صدر الشریعه
 قاضی بیضاوی عمر السکاتبی
 تاج الشریعه هم حافظ الدین
 برهان الشریعه قطب الدین شیرازی
 حسام الدین سغانفی صدر الشریعه
 عضد الدین فخرالدین الرازی
 مشکات ایاسی هم اکهل البابرتی
 تفتازانی سیدالمرجانی

قزانداغی غزنیتهلر

- ۱ نچی قزان مجبری همک محمدری
- ۲ نچی یولدز همک آنک محمدری
- ۳ نچی آزاد همک آنک محمدری
- ۴ نچی «الدین والادب» همک محمدری
- ۵ نچی «بیان الحق» همک محمدری
- ۶ نچی «تاک یولدزی» همک محمدری
- ۷ نچی «آزاد خلق» همک محمدری

ملاجامی هم دوانی

عبد الغفور اللاری هم عصام

- ۹ نچی مسجک
- ۱۰ نچی مسجک
- ۱۱ نچی مسجک
- ۱۲ نچی مسجک
- ۱۳ نچی مسجک
- ۱۴ نچی مسجک
- ۱۵ نچی مسجک
- ۱۶ نچی مسجک

